

R. Simon

מ"ו מגן דוד

אורה חיים תקומה הלכות חול המועד

מגן אברהם נ"ו

רמ"א

כא

ג. ממילא וכו' פירושו הלכה דין ו' עמוד שגב; נ
ד. הימרה רמב
ה. הרא"ש ושאר פוסק
ו. ד"ה ה' רמב
ז. עמוד מיימנות שג
ח. דקתן הדיוט
ט. [פס] דף
י. הרמב"מ מהלכות יונ
יא. ממסנה ד'
יב. ע"כ ו' ה'
יג. ד-ל-ה'
יד. ע"כ
יז. רא"ש
יח. מרדכי
יט. מיימנות שג
כ. ע"כ
כא. ק"ה

תקומה (א) אסור לתקן מלבושיו ומנעליו הקרוצים.
בטור (עמוד קמ"ג) כתב ולא אמרינן דהוי דבר אבוד שהרי יתקלקלו אם לא יתקנס, דלא מקרי דבר אבוד אלא כשעיקר הדבר נפסד כמו הפך זימיו כו' סימן קמ"ה ע"פ א"ל, אבל כשכיל מעט מוספת קלקול לא מקרי דבר אבוד, עכ"ל. משמע מזה דלאס הוי קרוצים ומקולקלים הרבה דמותר לתקנם דהוי דבר האבוד והוה הפסד גדול, כמו זיר הדלת כסימן תק"מ (ע"פ ד' ז'): (ב) וכן אסור לומר לגוי לתקנם, הוא הדין בכל מה שאסרו בחול המועד לישראל, כמו שכתוב סימן תקמ"ג (ע"פ א"ל) דכל מה שאסור לעשות אסור לומר לעכו"ם לעשותו;

ג. יד וכו' מותר לומר למעך בגדי פשתן בידים אחר הכיבוס כדי ללבנן ולרובבן ואבל אין עושין ה קשרי בתי דים מפני שהוא מעשה ו' אומן:
הגה ו' ומותר להחליק הנגדים עם הזכוכית כדרך הוהל' והוא לנורך המועד:

ד. (א) ו' (א) אסור לתקן מלבושיו ומנעליו הקרוצים (ב) ו' (ב) אסור לומר ל' לגוי לתקנם: הגה ו' (א) מיהו ז' על ידי (י) שינוי שרי לתקנס י' קמ"ה לנורך המועד:

ד

ה' מי ה שצריך לו (י) בגד במועד אם היה הדיוט ואינו מותר באותה מלאכה חרי זה עושה איתה כדרכו ואם היה ו' אומן מותר חרי זה עושה אותה מעשה הדיוט ו' (י) והיינו שיעשה תפירות רחבות ותפירה אחת למעלה ואחת למטה

אניו ו' דיכול לרכוש בשיראים (ריב"ש סימן רכ"ו): ב' אומן. כל מי שידע להוציא מלא ו' מחט בנת אחת או שידע לכין אימרה נשפת חלוקו מקרי אומן (הרא"ש ע"כ סימן טו וטור עמוד קמ"ג, ע"ש):

נורך להם למהרי"ק"ש

תקומה ע"כ ו' (ב) ו' (ב) אסור לתקן מלבושיו ומנעליו הקרוצים (ב) ו' (ב) אסור לומר ל' לגוי לתקנם: הגה ו' (א) מיהו ז' על ידי (י) שינוי שרי לתקנס י' קמ"ה לנורך המועד:

ציונים

סו סביב ו' ע"כ
כס רמ"א
ע"כ
י' רמב"מ ו' ע"כ
ד' רמב"מ ע"כ
הגהות
ג' ז' ע"כ
מהלכות פסוק
הגיה פ"ג
ל' רמב"מ
ד' ע"כ
הג"ל ע"כ
כס רמ"א
ד' רמב"מ
כס רמ"א
מ"ה רמ"א
ו' רמב"מ
ח' רמב"מ
י' רמב"מ
י"ג רמב"מ
י"ז רמב"מ
כ' רמב"מ
כ"ג רמב"מ
כ"ד רמב"מ
כ"ה רמב"מ
כ"ו רמב"מ
כ"ז רמב"מ
כ"ח רמב"מ
כ"ט רמב"מ
ל' רמב"מ
ל"א רמב"מ
ל"ב רמב"מ
ל"ג רמב"מ
ל"ד רמב"מ
ל"ה רמב"מ
ל"ו רמב"מ
ל"ז רמב"מ
ל"ח רמב"מ
ל"ט רמב"מ
מ' רמב"מ
מ"א רמב"מ
מ"ב רמב"מ
מ"ג רמב"מ
מ"ד רמב"מ
מ"ה רמב"מ
מ"ו רמב"מ
מ"ז רמב"מ
מ"ח רמב"מ
מ"ט רמב"מ
נ' רמב"מ
נ"א רמב"מ
נ"ב רמב"מ
נ"ג רמב"מ
נ"ד רמב"מ
נ"ה רמב"מ
נ"ו רמב"מ
נ"ז רמב"מ
נ"ח רמב"מ
נ"ט רמב"מ
ס' רמב"מ
ס"א רמב"מ
ס"ב רמב"מ
ס"ג רמב"מ
ס"ד רמב"מ
ס"ה רמב"מ
ס"ו רמב"מ
ס"ז רמב"מ
ס"ח רמב"מ
ס"ט רמב"מ
ס"י רמב"מ
ס"יא רמב"מ
ס"יב רמב"מ
ס"יג רמב"מ
ס"יד רמב"מ
ס"טו רמב"מ
ס"טז רמב"מ
ס"יז רמב"מ
ס"יח רמב"מ
ס"יט רמב"מ
ק' רמב"מ
ק"א רמב"מ
ק"ב רמב"מ
ק"ג רמב"מ
ק"ד רמב"מ
ק"ה רמב"מ
ק"ו רמב"מ
ק"ז רמב"מ
ק"ח רמב"מ
ק"ט רמב"מ
ק"י רמב"מ
ק"יא רמב"מ
ק"יב רמב"מ
ק"יג רמב"מ
ק"יד רמב"מ
ק"טו רמב"מ
ק"טז רמב"מ
ק"יז רמב"מ
ק"יח רמב"מ
ק"יט רמב"מ
ק"כ רמב"מ
ק"כא רמב"מ
ק"כב רמב"מ
ק"כג רמב"מ
ק"כד רמב"מ
ק"כה רמב"מ
ק"כו רמב"מ
ק"כז רמב"מ
ק"כח רמב"מ
ק"כט רמב"מ
ק"ל רמב"מ
ק"לא רמב"מ
ק"לב רמב"מ
ק"לג רמב"מ
ק"לד רמב"מ
ק"לה רמב"מ
ק"לו רמב"מ
ק"לז רמב"מ
ק"לח רמב"מ
ק"לט רמב"מ
ק"מ רמב"מ
ק"מא רמב"מ
ק"מב רמב"מ
ק"מג רמב"מ
ק"מד רמב"מ
ק"מה רמב"מ
ק"מו רמב"מ
ק"מז רמב"מ
ק"מח רמב"מ
ק"מט רמב"מ
ק"נ רמב"מ
ק"נא רמב"מ
ק"נב רמב"מ
ק"נג רמב"מ
ק"נד רמב"מ
ק"נה רמב"מ
ק"נו רמב"מ
ק"נז רמב"מ
ק"נח רמב"מ
ק"נט רמב"מ
ק"ס רמב"מ
ק"סא רמב"מ
ק"סב רמב"מ
ק"סג רמב"מ
ק"סד רמב"מ
ק"סה רמב"מ
ק"סו רמב"מ
ק"סז רמב"מ
ק"סח רמב"מ
ק"סט רמב"מ
ק"סז רמב"מ
ק"סח רמב"מ
ק"סט רמב"מ
ק"סז רמב"מ
ק"סח רמב"מ
ק"סט רמב"מ

פרו מגדים משפחות וזה

תקומה (א) אסור, ע"פ ט"ו. והיינו כשצריך לילך במ בחול המועד ויתקלקלו יותר הוה אבד, כותב בלא שינוי. הא קלקול מעט דווקא על ידי שינוי, הא אין צורך להם בחול המועד פשיטא דאסור אף נקרעו הרבה יניחם לאחד המועד: (ב) וכן, ע"פ ט"ו. בסימן תקמ"ג כמ"א [אותו] אי איהו יבואר אי האי כללא דווקא או לאו, וטורה בלא מלאכה דאסור בחול המועד אי שרי לומר לעכו"ם, יע"ש:

ו' אסור, ע"פ מ"א, ע"פ ט"ו [כ"ק א'] מה, ה' יתקלקלו הרבה שרי: ז' ע"כ יד' ע"פ מ"א. כללא, לנורך המועד ואין מכשריו אוכל נפש, אומן לנורך שינוי, והדיוט אינו לנורך שינוי: ח' שצריך, ע"פ מ"א. דאין זה חשוב לנורך המועד הואיל וכולו לברכוש שיראין, נחתיכה שיראין, וכבוד [אניו] נשעה שנושאין אותו לנית הכנסת למול: ב' אומן, ע"פ מ"א. כל אלס יומר [סנהדרין], לא מדעת, אבל מי שידע כו' אומן מיקרי ומדינא לנורך שינוי, וע"פ ט"ו [כ"ק א'] וא"י' ע"כ יבואר עוד:

באר היטב

(ה) א"ת, לנורך המועד, מ"א [כ"ק א'] (ו) אומן, וקמטי הקאלני"ר אסור, ע"פ סוף סימן תקי"ט, (מ"א ס"ק א'): (ז) א"ת, והוא הדין בכל מה שאסרו בחול המועד לישראל, כמו שכתוב סימן תקמ"ג ע"פ א' דכל מה שאסור לעשות אסור לומר לעכו"ם לעשותו, [ע"פ סוף א'] מיהו אם היו קרוצים ומקולקלים הרבה מותר לתקנם דהוי דבר האבד והוה הפסד גדול.

ביאור הגר"א

(ג) [נפשו] מותר לומר ל' אומן, וקמטי הקאלני"ר אסור, ע"פ סוף סימן תקי"ט, (מ"א ס"ק א'): (ד) א"ת, והוא הדין בכל מה שאסרו בחול המועד לישראל, כמו שכתוב סימן תקמ"ג ע"פ א' דכל מה שאסור לעשות אסור לומר לעכו"ם לעשותו, [ע"פ סוף א'] מיהו אם היו קרוצים ומקולקלים הרבה מותר לתקנם דהוי דבר האבד והוה הפסד גדול.

ביאור הגר"א

(ג) [נפשו] מותר לומר ל' אומן, וקמטי הקאלני"ר אסור, ע"פ סוף סימן תקי"ט, (מ"א ס"ק א'): (ד) א"ת, והוא הדין בכל מה שאסרו בחול המועד לישראל, כמו שכתוב סימן תקמ"ג ע"פ א' דכל מה שאסור לעשות אסור לומר לעכו"ם לעשותו, [ע"פ סוף א'] מיהו אם היו קרוצים ומקולקלים הרבה מותר לתקנם דהוי דבר האבד והוה הפסד גדול.

ביאור הגר"א

(ג) [נפשו] מותר לומר ל' אומן, וקמטי הקאלני"ר אסור, ע"פ סוף סימן תקי"ט, (מ"א ס"ק א'): (ד) א"ת, והוא הדין בכל מה שאסרו בחול המועד לישראל, כמו שכתוב סימן תקמ"ג ע"פ א' דכל מה שאסור לעשות אסור לומר לעכו"ם לעשותו, [ע"פ סוף א'] מיהו אם היו קרוצים ומקולקלים הרבה מותר לתקנם דהוי דבר האבד והוה הפסד גדול.

זניני ה' הם תמחין
(ממן הסבור מלאכה
אומן ככל תו במחוק)

מבנות כריסמאן
הוצא מכל ש"ס מן ג' אלס
מבון יושל"ו

תקמב א. הרא"ש [מעיד קטן פ"ג סימן ט, ומרבי שם רמז חתן מהא דרב חמא דשרי לאבונגרי וכו' מועד קטן דף י"ב וע"ל]:
 ג. שם בגמרא ובפירושו רש"י [ד"ה שש"י]:
 ג. שם דף י"ג [כ"ה] איבער ופסעטא [וכן נראה שהא דעה על השופקים]:
 תקמב א. ברייתא מועד קטן דף י"ב וע"ל]:
 ג. שם וכדלמך רב מרש"א:

ציונים לרמ"א
 (ה) הגהות בייבוניות פוסק קושטא יום טוב ז.
 ה.
 (ו) תרומת הרשן סימן פ"ד:
 תקמב א כל בו [סימן סג, א]:

הגהות והערות
 (א) הי"ח ע"פ הגמרא נדרשות מר"ם אור זרוע ובתורת הדשן:
 (ח) ראה יצארו בפת"ג ובלבוש שדר [פ"ק ז]. רש"י ל"ן דנדרשות מה"ה אור זרוע הטעה "שלא" הפס הקולמוס בין גודל לאצבע כמו בכל "פסג":
 (ט) וראה עוד ט"ז סימן רמז פ"ק ג. מ"א סימן אה"ק י:
 תקמב א. ע"ין סוף סימן תקל"ז:
 (ב) ע"ין שער ה"ן סוף י' וערוך הסלמן סוף ג':
 (ג) תוס' ממהורות ל"ט מרבי"ב:
 (ד) ב"י וכו' למהורות אמ"ד הל"ב ואמ"ד קה"ד [ה"ן הל"ב] הטעה "וכתב ב"ד כשאר":
 תקמב א. ע"ין סימן תקמ"ד:
 (ג"ח) ב"א

תקמב א שאין לו מה יאכל. משמע דאם יש לו לאכול אפילו לחם ומים אסור, וכן משמע ב"י סימן תקמ"ה [עמוד קטן ד"ה ומ"ש רבינו שכתב בשם נמוקי יוסף] ומעיד קטן יא, א ד"ה גמי נטונה] דאם יש לו לחם ומים מותר לכמוס הפילין, משמע דשאר מלאכות אסור, וכן משמע ברא"ש

[שם פ"ג סימן ד], וע"ין שם בשו"ע סעיף ג' [פ"ק ט] מה שכתבתי בשם המגיד משנה [יום טוב ג, ז], והא דכתבו בסיומן תקל"ט ב"י [עמוד קפג ד"ה והמג"ס] דלהרמב"ם [שם ז, ד] מיירי שיש לו מה לאכול ורובה למכור להרווח בריות, היינו דוקא לענין סחורה, אבל לענין מלאכה כחזק זהדיא בסיומן תקמ"ה [עמוד קפז ד"ה אצל] דאין לו כלל מה יאכל:

תקמג א כל דבר כו'.^(א)
 נראה לי דלצורך מלואה העריך בחול המועד שרי לומר לעכו"ם לעשותו דהא יש ממירין אפילו בשבת, ^(ב) ע"ין סימן ש"ז סעיף ה' וב"י סימן תקל"ב [ד"ה כמיין]: **ב אסור להניח.** ואם בנו בלבוש משמע דמותר ליתכן בו, דהנמוקי יוסף [מועד קטן ז, ב ד"ה מקבלי] כתב דעובדא ^(ג) דמר זוטרא [שם יג, א] מיירי ביום טוב:

ב נא. נוי שקבל מערב יום טוב לבנות ביתו של ישראל ^(א) בקבלנות (פירוש שקבל עליו כל המלאכה, ר"י קרושין מה, ב ד"ה וזכא) ב אסור להניח [סעיף א], עכ"ל. ותמוה לי, דהא אפילו בחנם אסור בחול המועד דוכר הכל בו היינו שארע הדבר שאי אפשר להיות במועד בלא זה, כגון שנקרע כסותו לגמרי דהוי דבר האגד וכמו שכתבתי בסעיף ד' [פ"ק א] וזה מותר אפילו בשבת, וכן כתב רמ"א בסיומן שאחר זה:
תקמב (א) אבל בשבת אסור. דקבלת שכר במועד עובדא לחול דמיא: **(ב) כדרי שישתכר וירייה.** גם בטור כתב הא"י כפל לשון, ונראה שגם ללמד דלא חייב אלא כדו שיהיה לו מה יאכל לחוד, קא משמע לן כיון דהותר בהאי מלאכה הותר לקבל השכר אפילו הוא הרבה מכדי חילתו. והיינו בהאי מלאכה גופה שמקבל בשעה שאין לו מה לאכול, אבל אחר שקיבל אחד אסור אחר כך באחרים, כן נראה לי פשוט. ומכאן ב"י [סוף ה"סין] דכשאין לו מה יאכל אף אם יש לו כלי בית למכור שרי, אלא אם כן יש לו סחורות למכור:

ערוך חכם אברהם יוסף
 תקמב. פ"ג פ"ה ב [שאין לו מה יאכל]. יש אומרים שערך שלא תהיה לו סחורה למכור יש ממירין בשבת פעולה של חובה

שיעור תשובה
תקמב (א) יאכל. ע"ין באר היטב. וע"ין בנודע ביהודה בתורה הניחא [א"ח] סימן ק"ד בנותן בגד לחייט לתפור, אם יש לבד הבגד הוא בנדים אחרים פשיטא דאסור, אלא אפילו הוא בגד הצריך למועד אינו מותר כי אם כעשה חרוש, ומותר אפילו בשבת לחפור כשיניו הכלב, אבל אם אינו נחוץ למועד, או לחפור כדרכו, אסור אפילו בחנם וקל וחומר בשבת, אם לא על ידי פועל ע"י שאין לו מה יאכל, ע"ש.
תקמג (א) גוי עקב כו'. ואם היה החוק לבנות. ע"ין מה שכתבתי לעיל סימן רכ"ה כ"ק ג' מתשובת נודע ביהודה חלק א' [א"ח] סימן י"ב. וע"ין בנודע ביהודה בתורה הניחא [א"ח] סימן ק"ב בבנין בית הכנסת שנתפטר עב הבנאים בקבלות והתנו לשבת בשבת יום טוב אבל על חול המועד לא התנו, ואם ירצו להשבת האופן ופועליו ככלאכתם בחול המועד יהיו צריכים

ביאור הגר"א

(א) ולא מהני לאומן לתפור על ידי שישינה בו. בתרומת הדשן סימן פ"ז כתב ז"ל ואלף על גב דהעמיק אחד מהגדולים מדרשות הר"ם אור זרוע [הלוט חול המועד סימן לה] שמהר"ר אליעזר [מטרו] כתב לו בחול המועד (וכשצאו) [וכשגאו] אלאו שאלו היאך כתב בחול המועד, והשיב לו הפס הקולמוס בין גודל והלצה ^(א) כמו בכל מקום ^(ב), ונראה לומר דמחוק קך כשיניה בשעת הכתיבה אינו חושש בחיקונה ומותר אף על פי שלמשלח נראה שכתב כד"ן, עכ"ל, מכאן היה משמע להמיר ולתפור גם כן כשהאי גוונא. אמנם י"ל דאין לדמות מלאכת התפירה למלאכת כתיבה, דמלאכת חייטין כשיניו טפי מלאכה אומן ממלאכת לצלרין, דשכיחי טפי דידיה לה בני אדם כדלמדין פרק קמא דחולין [ט, א] כו'. ועוד נראה לי, מדמחית לפרושי במתניתין [מועד קטן ג, ב] היאך ישנה האומן בתפירתו, דקדמתי האומן מכליו, משמע דוקא כשיניו כהאי גוונא שיער בתפירה עצמה שרי ולא צענין אחר כו', עכ"ל. וע"ין בסיומן תקמ"ה [סעיף ז]. בתב הכל בו [סימן סג, א] ההדיוט מופר כדרכו אפילו לאחרים ואפילו בשבת אם יהיה צורך המועד מזה, ע"כ, וכתב ב"י [עמוד קפז ד"ה חתן] על זה ושמות הוא, דהא כל בשכר אסור כמו שיכתב בסיומן שאחר זה

בשיניו הכלב: הגה ^(א) וכל אדם יחמיר על עצמו לחפור כשיניו זה **(ג)** ולא מהני לאומן לחפור על ידי שישינה באחיות המחט כידו אלא צענין שיניו הניכר:

בשיניו הכלב: הגה ^(א) וכל אדם יחמיר על עצמו לחפור כשיניו זה **(ג)** ולא מהני לאומן לחפור על ידי שישינה באחיות המחט כידו אלא צענין שיניו הניכר:

ערוך חכם אברהם יוסף

באר היטב
תקמב (א) יאכל. כתב המ"א משמע דאם יש לו לאכול אפילו לחם ומים אסור, ע"ין סימן תקמ"ה סעיף ג, ע"ש: **(ב) וירייה.** כתב הט"ו [פ"ק ב] הא"י כפל לשון בלא ללמד דלא תימא דלא הותר אלא כדו שיהיה לו מה יאכל לחוד, קא משמע לן כיון דהותר בהאי מלאכה הותר לקבל השכר אפילו הוא הרבה מכדי חילתו. והיינו בהאי מלאכה גופה שמקבל בשעה שאין לו מה לאכול, אבל אחר שקיבל אחד אסור אחר כך באחרים (פ"ל), וכתב ב"י דכשתין לו מה יאכל אף אם יש לו כלי בית למכור שרי, אלא אם כן יש לו סחורות למכור, ע"ש. [עכ"ל]:
(א) גוי עקב כו'. נראה לי דלצורך מלואה הצריך בחול המועד שרי לומר לעכו"ם לעשותו, דהא יש ממירין אפילו בשבת (מ"א), ע"ין סימן ש"ז סוף ה' [מ"א] [פ"ק א]: **(ב) כדרי שישתכר וירייה.** גם בטור כתב הא"י כפל לשון, ונראה שגם ללמד דלא חייב אלא כדו שיהיה לו מה יאכל לחוד, קא משמע לן כיון דהותר בהאי מלאכה הותר לקבל השכר אפילו הוא הרבה מכדי חילתו. והיינו בהאי מלאכה גופה שמקבל בשעה שאין לו מה לאכול, אבל אחר שקיבל אחד אסור אחר כך באחרים, כן נראה לי פשוט. ומכאן ב"י [סוף ה"סין] דכשאין לו מה יאכל אף אם יש לו כלי בית למכור שרי, אלא אם כן יש לו סחורות למכור:

31

רמ"א כאן הם תמוהים כמה שהוא מביא שנהגו להחמיר באגרת שלום, ועל פרקמטיא שמחיר השו"ע לא זכר כלום, משמע דמודה צוה, וזה דלא כמאן, דמאן דמחמיר בשל שלום אוקר גם צוה, גם מה שהעיד על המנהג בשל שלום הוא תמוה, דב"י [סע] כתב דכבר נהגו להקל, ולכל הפחות היה לו לכתוב וצמדינות אלו נהגו להחמיר, ומו, דמאן מסהיד, דלדרכה אנו רואים בכל המקומות שכותבים בחול המועד כל הזריך לאדם לכתוב בפרקמטיא, ואם ראה רמ"א ממחירין אין זה כלל על המנהג, ומה שנהגין קצת לכתוב בשורות עקומות ודאי אין להביא ראיה מזה, דזה לא מעלה ולא מוריד וכמו שכתוב בסעיף ז' דמה שאסור לכתוב אפילו על ידי שינוי אסור, ואם כן זהו פועל ריק, על כן נראה לעני"ד כיון דקיימא לן [עמוד ריש סימן תקל"ז] מלאכה חול המועד אינה אלא דרכן, ומצורף לזה שכתובת משטי"א שלנו אינו מעשה אומן כלל, שפיר יש לסמוך על ב"י, בפרט שהעיד על זה שכן נהגו, והמחמיר יחמיר לעצמו והמיקל יש לו על מי לסמוך, וכן מלאחי כתוב בשם דרכי משה [סוף אות ג']

כ שאינה אבודה. אבל על דבר האבד מותר בלא שינוי כמו שכתוב ריש סימן תקל"ז: בא ונהגו להחמיר בשינוי אפילו ב', כג"ל, וכן הוא דרכי משה [סוף אות ג']. והשינוי הוא שכותבין באלכסון, ואף על גב דלא מקרי שינוי אלא כשגוף האותיות שזורים, מכל מקום כיון שמדינא מותר לכתוב אגרות שלום בלא שינוי כמו שכתב הרב ב"י [סוף עמוד ה'] אלא שנהגו לשנות, די בשינוי זה, אבל כתבים האסורים לכתוב אסורים אפילו באלכסון, עכ"ל דרכי משה [אות ד']. וב"מ [עמוד ק"ז ד"ה ו'א"ב]: עמוד ק"ט ד"ה מותר] כתב דמשיט"א לא מקרי כתב כלל, וכן כתב האגודה [עמוד קטן סימן לת], וכן כתב הב"י [עמוד ר' ד"ה כתיב בספר] בשם רבינו ירוחם [סוף תתיב ד'] ואלהות חיים [הגהות חולו של מיעד אות ז'] ור"מ [הובא בארומות חיים סע], ועיין מה שכתבתי סימן ש"מ סעיף ה' [סוף ז'], ואפשר דמטעם זה נהגו להקל בכל הכתבים ויש להם על מי שסמכו, וקצת נוהגין לעשות שורה העליונה עקומה: כב שטררי חוב במועד. לכאורה נראה דאם נתן לו המעט מותר לכתוב דיש לחוש שמא ימוחו העדים, דלא גרע משטררי מתנות כמו שכתוב סעיף ה' [סוף ז']:

[עמוד קטן סימן לת]
[עמוד ר' ד"ה כתיב בספר]
[סוף תתיב ד']
[הגהות חולו של מיעד אות ז']
[ור"מ הובא בארומות חיים סע]
[ועיין מה שכתבתי סימן ש"מ סעיף ה' סוף ז']
[ואפשר דמטעם זה נהגו להקל בכל הכתבים ויש להם על מי שסמכו, וקצת נוהגין לעשות שורה העליונה עקומה: כב שטררי חוב במועד. לכאורה נראה דאם נתן לו המעט מותר לכתוב דיש לחוש שמא ימוחו העדים, דלא גרע משטררי מתנות כמו שכתוב סעיף ה' סוף ז']

דמהקיל במקום שאין מנהג לא הפסיד, ורש"ל [נבחיאורי לטור] כתב, כותבי הזמנות ונוטלין שכר נראה [שמותר לפי] שזריך להוציא אותו שכר יום טוב לצורך יום טוב, עכ"ל: (יא) שטרר בכיררה במועד. כן כתב ב"י [עמוד ר"ה אות ג'] בשם החוספות [סע יג, ז ד"ה אין] דהא אין כותבין שטר מכירה אלא על הקרקע, ואמרין לעיל [סע יג, ה] אין מוכרין בתים אלא לצורך המועד, ולצורך המועד פשיטא דשרי, והוא הדין אם מכר קודם המועד ועמה רוצה לכתוב דשרי במועד דהוה נמי דבר האבד, רק אם היה לו אוגס ולא היה יכול לכתוב קודם המועד, עכ"ל. מה שכתבו רק אם היה לו אוגס פירושו שאין היתר רק בהיה לו אוגס כו'. ונראה דגם באריסות וקבלנות שזכר רמ"א כאן לאיסור בשם נעשה קודם המועד, היינו בלא אוגס קודם המועד, דאם לא כן מאי שגא ממכר. ולשון רמ"א אינו מדוקדק, דמשמע דיש חילוק בין מכירה לאריסות וקבלנות, וזה ודאי אינו, אלא דרמ"א נמשך אחר לשון ספר מורח האדם [שער האכל עין האגלות עמוד קנ"ה] שכתב כן באריסות וקבלנות, אבל באמת בשניהם תליא מילתא אם היה אוגס קודם המועד או לא, כן נראה לעני"ד פשוט: (יב) אפילו ע"י ידי שינוי אסור. פירושו, שעושה שינוי בידו בשעת הכתיבה, או שעושה שורות עקומות והכתב עצמו אין בו שינוי, וזה אסור, אבל אם יש שינוי בכתב עצמו מותר, וכמו שכתב ב"י [סע ד"ה יב] בשם הגהות מיימוניות [דפוס קושטא סע יג] בשם סמ"ק [סימן ק"ה הגה אות ד] שיש לאסור שלא לכתוב על ידי שינוי בעינול אלא צריך לעשות בכל אות שינוי אות, דהיינו החיות וצורות באמצעותן, והו"ד יעשה אותה בעין עיגול קטן, עכ"ל. ונראה לעני"ד דהיינו דוקא בכתב גס אבל לא בכתב משטי"א, וכתו שכתבתי בסמוך [סוף ז']:

שלום שאדם שולח לחבירו [סימן ואפילו על דבר פרקמטיא כ שאינה אבודה: הגה י"ו וי"ז] ויש אסורים בשאלת שלום בא ונהגו [סע] להחמיר אפילו בכתיבה שלנו שהיא כתיבה משטי"א:

ו אין כותבין כב [י] שטררי חוב במועד ואם אינו באמינו מלוח ללוח כב [י"א] (והלוה צריך למעוט) [י"ב] או שאין לו לכופר מה יאכל הרי זה יכתוב: הגה [י"ג] ומותר לכתוב (יא) בד שטר מכירה במועד [י"ד] אבל אין לכתוב שטר [י"ה] אריסות וקבלנות שקבלו קודם המועד:

ז כל הדברים שמוותר לכתוב אפילו בלא שינוי מותר ובל מה שאסור לכתוב: (יב) אפילו על ידי שינוי [י"ג] אסור: הגה כ"ה [י"ד] ובלוחות של עושה [י"ה] מותר לכתוב לפי שאינו כתב המתקיים: [י"ז] מי ששלחו לשאול ממנו שאלה ואין השליח רוצה להתעכב עד אחר המועד מותר לכותבה [י"ח] כו מותר [י"ט] להעתיקה מפני שהשוב דבר האבד:

בג ודלחה צריך לשינוי. למועד, כן כתב הטור [עמוד ה']. וברבינו ירוחם [סוף תתיב ד לת, ה] כתוב לצורך המועד. ובגמרא [סע] דף י"ג [ע"א] בפירוש רש"י [ד"ה שאין] משמע אפילו יש לו מה יאכל רק שרואה להלות להרוחה שרי, וז"ע למה דילג רמ"א חיבה למועד, ואפשר שסמך על הרמב"ם [יום טוב ג, יב] שכתב שצריך למעוט במועד, משמע אפילו צריך עמה למעוט לדברים אחרים שרי דהוה ליה לדקדיה דבר האבד, ומיהו [אם] אינו צריך עמה אלא לאחר המועד לכולי עלמא אסור. ונראה לי דאם לא ימצא אחר המועד מעוט ללות מותר לכתוב, דהוה ליה דבר האבד: בד שטרר בכיררה. היינו כשמכר לצורך המועד כמו שכתוב [סימן תקל"ט סעיף (ב') (ג')]. אבל כשמכר קודם למועד אסור לכתוב במועד אף על פי שיש לחוש שיחזרו בהן, כמו שטרי אריסות דאסור, וכן משמע בלבוש [סעיף י]. ולא דמי לשטררי מתנות, דהכא אף שיחזרו בהן ליכא פסידא דיכול לקנות או לקבל במקום אחר: בה ובלוחות של עושה. אפשר דהוא הדין בלוחות שלנו: כו מותר להעתיקה. שלא ישכחנה. והוא הדין אם למד בעצמו דבר חדוש מותר לכתבו. אבל השבון התקופות אסור לכתוב, דאין זה מוציא מלבו כלום ולא ישכחם. אסור לתקן קונטרסים כדי לכתוב עליו אחר המועד (רוקח סימן דט, ב"י עמוד ר"ז ד"ה כתב, דרכי משה סוף הסימן). נראה לי דכל מה שמוותר לכתוב מותר לעשות קולמוס ודיו לך, כמו שכתוב ריש סימן תקל"ז ברביבה. ועיין סימן תקמ"ז ב"י [עמוד ה' ד"ה ו'א"ב] דרש"י [סע ג, ז ד"ה נכרת] והרמב"ם [פירוש המשניות סע פ"א חטא ו] מחירין לתפור נכרת הכובסין לכנס דבר המותר, ואף דלא קיימא לן הכי, מכל מקום בחיובן הקולמוס ליכא כל כך מלאכה, והוא הדין לשרות דיו:

מבשרת בני צמחא
גוצא מחזא אגון חיינו האלא
מכון ירושלים

ס. בחול המועד קודם ליום טוב...
 י.ה. כקונה ומוכר מיד שמוחר לכולי עלמא למכור עכ"פ צביחו כי הוא לו
 דבר האבד, כיון שסגנון שלו כך לקנות ולמכור, אם לא יעשה כן בחול
 המועד, ומן ההוא מה שיכול להרויח הוא אצירה שאינה מתבקשת לו וחסרון
 לא יוכל להמנות לו, כיון שהזמן גורם לו הריחה, והימים אינם חוזרים לו עוד
 ע"י ריוח שלו בימים אחרים, ולזה מותר לקנות ולמכור, וכן הוא בזה אופן
 גורם הריחה, ומה שקונים בחול המועד לשמות אז חייב אם לא יקנו ממנו
 אז לא יקנו ממנו עוד לעולם דבר זה. ואין צריך משורת הלכה למכור גם
 במקום שמצויים מוציגים נכרים לכל אחד ואחד בנקל, מכל מקום אין צריך כלל
 לעשות תחבולה, ובדברגן מה שיש ציור הפטור מהדבר ועושהו כו'. ולזה
 הגם שנתי להכפרים דסביבות כאן שטרי. מכירה לבנת ויום טוב קדושים,
 שהגם שהנכרי הקונה אינו בשעת המציגה שם, מכל מקום המציגה היא בשל
 נכרי לנכרי. ומן מדידה בלאו הכי צריכים לזהר גם צמה ששאל ישראל
 מישראל משקים. להג"ל אין צריך תחבולה זו לחול המועד, הגם שהיה אפשר
 בנקל לעשות כן בכל עיר ועיר וכל שכן בנכרים, שעכ"פ המשקים יהיו
 קנינים לנכרי ואין הישראל עושה סגנון מקם וממכר בחול המועד רק מטלטל
 מה שהוא של נכרי, מכל מקום אין צריכים לעשות כן גם שתחבולה זו נקלה
 ואין צה גרם הפסד כלל, כיון שאין צריכים משורת ההלכה וכל שגוף העסק
 מותר מנצ' סגנון דבר האבד, גם אם ע"י תחבולה קלה היה יכול לעשות
 היחר בלי הפסד, כיון שמוחר אין צריך לעשות תחבולה, ובפרט לפקפק על
 הנהוג נכון ופשוט להיחר:

ט"ה. שאינו מצוי. למכור נחושת שלו שיעשה בו הנכרי מלאכה
 בחול המועד, אם בפעם אחרת אין מצוי לו למכור כאז, הוי
 ליה כהיתר של יריד שאינו מצוי. אך שילמד אז המלאכה לנכרי
 אסור גם בנחשת של הנכרי, כל שיש הנאה ע"י זה להישראל
 וכמג"א סוף סימן ש"ד [סי' בט] ע"ש. וגם כשאינו נהנה שייך בזה
 מעין המניעה להיות יושב ומשמר שבסוף סימן רמ"ד. ואולי החשש
 דשם דוקא כשהמלאכה שייכת לו, מה שאין כן כשאין שייך לו רק
 רואה, ואולי מכל מקום שייך מראית עין, אך כשנהנה המיר כנ"ל:

סימן תקכ"ב

בניא סקיה [כיון שאינה ש"פ תורה וכו'] בשלחן ע"י שטים [סימן ג' דם
 הלכות ט"ה וסוף נתיאור] ז"ל כתב על מה שכתב המג"א ז"ל שאין
 הטעם רק משום שהוא לורך המועד. והנה לשון המג"א ז"ל שם הוא ממש
 לשון שהניא הב"י ז"ל שם בסימן תק"מ [עמוד קס"ד מה מוח לישול] ובסימן
 תקל"ז [עמוד קט"ד וכו'] יש משמעות בהב"י ז"ל כמו שכתב בשלחן ע"י
 שטים ז"ל. ונראה גם כן שיש היחר משני אופנים אם מנצ' לורך המועד ויכר
 שלצורך המועד כהיה דסימן תקל"ז, אם מנצ' שאינו תורה גם צבית של
 ידור שם במועד ההוא, וכגון כשדר צבוכה או בית הקין. ונלמד כן ממה
 שכתבו המוספות ז"ל [מועד קטן י' ב ד"ה מוליא] והובא בב"י ז"ל שם [ד"ה
 וכו'] בשם רבינו ירוחם ז"ל [נתיב ד' חלק ה' לו, בן שני דרי היינו לעשות דיר
 לנהמות ואין זה לורך מועד, והיחר משום שאינו תורה]:

במקום אחר כתבתי אודות שאינו של תורה ולא ראינו מה שכתב בשלחן
 ע"י שטים ז"ל עד כהיום, ומכל מקום אולי מודה ששני ההיחרים
 נכונים. וכתבתי במקום אחר אודות עשיית יין שרף בשביל שיחמו הנהמות
 הפסולת כנהוג. ולהג"ל בכוונת המג"א ז"ל משמע לורך צמה אינו לורך
 מועד וגם אם מוון צמה שלא חטער ושלא ינטערו הפעלי בחיס על ידי זה,
 י"ל כעין לורך מועד ובפרט ע"י שאסור לאכול עד שיאכיל לבהמתו [נתיב
 מ' א] אם כן הוי ליה מוונס לורך מועד כנ"ל, עם כל זה להשוות להם מקום
 בדיר נראה שאינו לורך מועד והיחר רק מנצ' שאינו תורה וכנ"ל, והיינו
 כוונת המג"א ז"ל שרמו לסימן תקל"ז ולע"ע היטב:

סימן תקכ"ג

ט"ה. מה יאבא. אודות אין לו מה לאכול לגבי מלאכה בחול המועד, אולי
 גם כשיכול ללוות להצטרפותו בלא משכון, ולפי אומדנה יוכל לשלם
 אחר כך על ידי מלאכה וכדומה, אולי אין זה בכלל אין לו מה לאכול, ואולי

למכור. וכן הוא לגבי צדקה שחין פרה כנ"י ככניס עמיט מ"ט ט"ו
 שמחזיקה לורך אכילה, ועדיף מכלי תשמיש לאכילה היקרים שאינם לתשבוץ
 מאתים זה. וכן הוא יורה שמחזיק לורך צימו, מה שאין כן יורה שמחזיק
 לפחורה או לבשל בה יין שרף לפחורה נראה שהיא צמטבון כסמורה. ובהמה
 שמחזיק לשחיטה ולא למכור רק לורך צימו, העור הוא צמטבון ולא הבשר
 שאין צדעמו למכור, וכן הוא לגבי חול המועד, ולע"ע היטב:

סימן תקכ"ד

ט"ה. א. אסור לומר. מי שיש לו נכרי שכיר שנה לא שייך בזה דבר
 האבד למלאכת חול המועד כי היה הברירה בידו שלא
 לשכור, והוי ליה כעין מניעת ריוח, ואין זה כמסובב היזק אח"כ, כי
 היה יכול ליעד בתחלה ושלא לכוון מלאכתו לחול המועד. וגם אם
 ע"י זה לא ישכיר את עצמו לו לשנה, מכל מקום הרי זה גדר מניעת
 ריוח, וכל שכן אם יכול לומר לו שישכיר את עצמו לימים אלו אצל
 נכרי וינכה לו הימים מהשנה. אך בלאו הכי כבר אפשר לעשות
 בהיתר ושלא יופסד לו, והיינו שמקודם יום טוב ימכור לו הסחורה
 שעושים בה המלאכה, והוי ליה כנכרי העושה בשלו, שאין זה שבות
 כמו שכתב המג"א ז"ל. ונכון שלא יעשה בבית ישראל רק בבית
 נכרי, וכגון ברצענות שימכור לו העורות וכל השייך לזה, ויקנה לו
 בהגבהה ובכסף, ויהיה זה על מנת לנכות ימים אלו מהשנה. ומה
 שמחזיר אח"כ הנכרי המנעלים להישראל הוא כהקנאה חדשה לו אז.
 והרי בדברגן הערמה מותרת, וכן הוא אודות מלאכה שעושה לתקן
 מנעלים לאחרים ונותן השכר להישראל, כל שאינו עושה המלאכה
 בבית ישראל, שבוה גילה הישראל דעתו ביותר דלא ניחא ליה
 דליקני הוא זה השכר, רק הנכרי קונה, וכעביד אדעתא דנפשיה הוא,
 והישראל בדעתו לנכות לו הימים. והעיקר בזה מצד דעת הישראל
 ואח"כ הנכרי קונה משלו במעות אלו את הימים שהיו מוטלים עליו
 למלאות. ויש פה אחד ונודע לי כעת ושלחתי להזהירו, ואמר לי
 שהותר לו מכירה כנזכר לעיל על ידי הרב הגאון המפורסם בשם טוב
 כוהר"ר יצחק ד"ב ז"ל שהיה אב"ד פה [ק"ק יאזלוויטץ]. ודוחיו
 שעכ"פ לא יעשה בלי מכירה, ושלא יעשה בביתו, ושלא יתנו לו
 כמאכלי יום טוב המבושלים ביום טוב. גם אמרתי לו שיהיה לבו
 נכון בתמימות בזה שימכור בלב שלם ולא ירצה לזכות באיסור, שכן
 הוא על צד היותר טוב:

סימן תקכ"ה

באר היטב סקיה [פתפור יריעות ספר תורה]. נאליה רבה ז"ל [ס"ק בן
 ובכ"ר היטב ז"ל הובא בשם השי"ר נכנס הגדולה ע"ה [הג"י אות ה'
 (ש"ו"ת דבר שמואל ע"ה) לפסור יריעות לעמודים בחול המועד על ידי מי
 שאין לו מה יאכל, הגם שיריעות להדי משמע דחמיר ולא הותר צמשי כמו
 גבי לעמודים צעמח הדחק, ואולי הוי ליה מלאכת אומן, מכל מקום קיל על
 ידי מי שאין לו מה יאכל, גם שהשכר מועט ונותן רק צמחנה מה שיהיה
 קיוע לאכול והוי ליה כערמה מכל מקום קיל, ומכל מקום יעשה המלאכה
 בשני קצת נטפה להדיוטות:

ט"ה. מה יאבא. כתב המתקיים. נראה שחותם הנהוג לעשות במה
 שקודאים טריפוואקס, הוא דבר המתקיים ויש בזה משום
 מלאכה גמורה בשבת קודש, ויש בזה משום מלאכת כתיבה ממש,
 ומשום ממרח ומשום מבושל וממחה דבר קשה חייב, וצלע"ע
 בפרטות מלאכות שבוה. ומכל מקום לגבי חול המועד פשוט דהוי
 ליה מלאכת הדיוט, וכמו שהותר כתיבה תמה בדבר האבד בחול
 המועד, כן הותר לעשות חותם כנ"ל. ובפרט שכיון שכל הדיוט יכול
 לעשות החותם ממש כמו שעושהו האומן ביותר, קיל טובא מכתיבה
 תמה שיש בה מעשה אומן, ואינו מתקיים כל כך ככתיבה תמה.
 והצריך להנשלח לצורך מועד וצריך לשמור ע"י חותם קיל. וכן
 כשלא כיוון מלאכתו והיה בזה דבר האבד, עכ"פ לא מועט מההיא
 דסחורה שלא תהיה מצויה כל כך אח"כ וכדומה, דקימא לן שהוא

4

לומר שכולי עלמא מנדיס להיתר. והנה הרמב"ן ז"ל [פורט האדם שער האגל ענין אלוות ישנה ריש עמוד רמ"ן] הוא כתב הסביר להחמיר בשאר עיניו בשלשה זמנות, מה שאין כן מדברי החוספוט ז"ל [תענית יג, א ד"ה וכלן שבז"י ז"ל שם [עמוד ריט ד"ה ומ"ש ומיהו] משמע שמעיקר החקנה לא היה שארי עיניו בשלשה זמנות ולע"ע. והרי הרמב"ן ז"ל [שם עמוד רמ"ה] גופיה מחיר נדחה דברים שבזניעה גם בתשעה באב, ובפרט בזמן שאין מלחמה נגד עם בני ישראל ומה שמכל מקום הוסכם להחמיר בכללו להחמיר שארי עיניו כנהוג, ומכל מקום יש מקום ליחידים להחמיר על עממם בשלשה זמנות בשאר עיניו כמו שכתבו השל"ה [מסכת תענית פרק גז מ"ה אות ו] והמג"א ז"ל [פ"ק ג] מ"ד לשהו הר"ן ז"ל [ראש השנה ה, א ד"ה והאידנא] מ"ד שאין הליבור יכולים לעמוד, מה שאין כן בשבת קודש אין להחמיר כי הוא נגד כבוד שבת קודש ובליל ט"ו ע"כ השעה באב נדחה. וכן ראוי שלא להחמיר בעונה סתם ומותר להמחין מחול לשבת קודש הוא, והרב רבינו יצחק [מיוניאל] ז"ל [הוצא בראש תענית פ"ד סימן לז] שהחמיר בתשעה באב נדחה דברים שבזניעה מסתמא סבירא ליה כהתוס' ז"ל [הג"ל] שבשלשה זמנות לא חיקנו שארי עיניו והרי לוס גדליה ז"ל תמיד נדחה וצ"ו דראש השנה מותר דברים שבזניעה היטב:

דבר האבד, וכן גביית חוב, שכשיתאחר מלגבותו יש בו חשש הפסד, אך לעשות בצניעה טוב:

סימן תקמ"ה

בניא קודש ונראה די דמיניה תפילין ביום ראשון. מה שכתב המג"א ז"ל שאכל ביום ראשון מניח תפילין, יש לומר דהיינו בלא ברכה, כי מכל מקום ספק שמה אין הטעם רק מ"ד ישיבה לקרקע. ובפרט לפי מה שכתב הט"ו [סימן לא ס"ק צ] שלא לנכך על תפילין בחול המועד. ומכל מקום חולה שישב על מטתו ויכול להניח תפילין אינו מניח ביום ראשון בחול ממש גם להמג"א ז"ל, ולא פלוג חז"ל רק בחול המועד שאינו נוהג בפרהסיא כל כך. אבל בחול המועד אין לו למכור בחנותו גם לזורך יום טוב ואינו פרהסיא כשסוגר חנותו ומכל מקום יוכל להשאל לאחר שימכור בחנותו ואחר יום טוב והאבילות יוכל לשלם לו בהמתן:

סימן תקנ"ו

ט"ף א בהגה ומניקות. בשלשה זמנות נראה שלא תתענה אם הנימול. כי שלשה זמנות נראה דקילי מן תשעה באב הנדחה שאוכל בעל ברית היטב, שהרי עובדות ומניקות שמצטערות אינן מתענות בשלשה זמנות ובתשעה באב הנדחה מתענות וכן הוא מ"ד שכתבין מלחמה ר"ו מתענים כו', מה שאין כן בתשעה באב הנדחה, ומכל מקום אוכל בעל ברית בתשעה באב הנדחה יותר מבשלשה זמנות, ומה שכתב במג"א ז"ל בסימן תקנ"ד ס"ק ט' ומיהו בתשעה באב הנדחה יש להקל כו' ע"ש, אין כוונתו להקל בתשעה באב הנדחה יותר מבשלשה זמנות, כי זה אי אפשר וכנ"ל, רק כוונתו דלגבי מה שכתב לעיל [המ"א שם בשם רש"ל סימן נג] שאחר שבעה גם אם אמרה לריכה מתענה בתשעה באב, צוה אמר שבתשעה באב הנדחה יש להקל, אך פשיטא בשלשה זמנות קילי מתשעה באב הנדחה ואין להחמיר בספק מנהג כמה שאינו מצוי ויש מ"ה:

גם צעת ררה יש להקל ליולדת תוך שלשים על ידי אער כל דהו גם אם אומרת אינה לריכה, ובש"ע כתוב [כאן בהגה] גבי מניקה מצטערת הרבה מכל מקום גבי יולדת כנ"ל יש להקל אפילו על פי אער כל דהו או שש אער שלא על פיה.

י"ד דת האומים ומניקתן גם על ידי אער מועט לא תתענה בשלשה זמנות, כן י"ל מסביר.

קודם שהיה ניכר שערות אחר השנים יש קולא בהנריא ואינו יודע אם יאל לגמרי מהחולי:

י"ז ומניקות. כמו שבשלשה צומות קיל למניקות ומצטערת, כן קיל לשהפילה לפני כמה שבועות ומצטערת. שהרי קיימא לן [י"ד סימן קפט סעיף ג] כחכמים [נדה ט, א] אבריה מתפרקין ואינו חוזר עד כ"ד חודש ומפלת אברים בפירוק ביותר ובחשש ביותר וחלושה ע"י שלא היה עזר אל הלידה העובר וכשמרגשת צער לא גרעה ממעוברת דקיל היטב.

הו"ה שאין בו סכנה ואין חשש גרם סכנה של שום אבר ע"י תענית, בתשעה באב מוטל להתענות לכולי עלמא והגם שבכמה דברים לא גזרו במקום צערא, מכל מקום לגבי תענית הרי גזרו להצטער ולא שייך לחלק בין מעט ליותר. ואין דברים לשיעורים כי גם בין בני אדם בריאים יש חילוקים רבים שונים זה מזה, יש שברגישים צער גדול ע"י התענית גם כמה ימים אח"כ וע"י זה גם אם אומרים מבינים שיומשך על כמה ימים ע"י זה, אין להקל, וכן הוא לשון השו"ע בסימן תקנ"ד [סעיף ו בהגה] לסכנה, כשמע בלא

י"ב [ב"פ בביב"ה לא יפרוש באשתו]. לפום ריהטא היה שייך מדת חסידות פרישות בליל י"ז בתמוז ובשבת קודש שהרי יש מדת חסידות לאסור ב"ז בתמוז וכוותיה בצניעה כל האסור בתשעה באב חוץ נעילת הסנדל. ובתשעה באב בשבת קודש הרי בצניעה נוהג פרישות כהמחמירים [סימן הקנד סעיף יט בהגה]. אך מכל מקום י"ל שאין בכך מדת חסידות כי גם להאוסרים בכל התעניות בצניעה אינו מצד דררא דאיכול כבתשעה באב ואבילות, רק משום לתא דתענית כמו ביום כיפור קודש. ותעניות דגשמים שהחמירו בהם בכל העניות הרי בשבת קודש שאוכלים כסעורת שלמה פקע שוב כל דררא דתענית ואין דררא מדת חסידות בשום צד מעין עינוי גם בצניעה, ובתשעה באב נוהג בצניעה פרישות מצד איכול כמו באבילות שמפורש בש"ס הקדוש [מועד קטן כג, ב] להחמיר בשבת קודש, מה שאין כן תעניות שחיון תשעה באב לא שייך בהם צד איכול ולא שייך בהם מדת חסידות פרישות לכולי עלמא:

סימן תקנ"ז

י"ג א במעטין בשמחה. וזמתי הרבנית תחיה אמרה שעד כה לא פרקה מעליה מה שקורין שטערן טיכל עד אחר ראש חודש אב, כי כן ראתה מאמה הרבנית תחיה, ואמרה שיש נשים נוהגות להקדים מראש חודש, ואמרת לה שכלל טעם מנהג אמה צוה אין קפידא ותעשה כמו שהיא רוצה. ואחר כך בראש חודש שחרית היה לצי נוקפי צוה מ"ד שהיה כאן יומא דשוקא ושמענו שהגאון מורנו משה חר"ף ז"ל הקפיד פה צוה ציומא דשוקא ההוא שהוא על פי הרוז מראש חודש עד התענית, על נשים שהיו מתקשטות אז. אך כנראה שקפידתו הייתה כשלא היה בראש חודש, כי אין זה כאכילת צער שמפורש להחמיר צו גם בראש חודש, כי זה בכלל מה שאמרו חז"ל [תענית ט, ג] משנכנס אב ממעטין בשמחה שקאי גם בראש חודש ודאי. ומניעת אכילת צער הוא מניעת שמחה, כי אין שמחה אלא בצער, מה שאין כן בה"ל שלא מצונו על זה סגנון שמחה כל כך. הגם שאמרו חז"ל [פסחים קט, א] בצבל וכו' משמחה בצנדי לצנונין כו' ובגדי פשתן, מכל מקום הרי חוינן שאין שום מניעה מצנדי לצנונין או בגדי פשתן מגוה"לן שהיו כבר מלובשות מקודם זמן מה, וכן בתכשיטין ק"ת גם בתשעה באב גופיה. וכנראה שקפידתו הייתה לגבי בגדי צנדי שבת קודש או תכשיטין המיוחדים לשבת קודש כשהיו לובשתן כשחל שלא בראש חודש, או אולי גם ציומא דשוקא שבראש חודש לגבי תכשיטין המיוחדים לשבת חודש, או שלא בראש חודש גם

ספר

חוט שני

ביאורים ובירורי ענינים

וחידושי דינים

שיעורי מורינו ורבינו

רבי שמריהו יוסף נסים קרליץ שליט"א

בהלכות

יום טוב – וחול המועד

קונטרס השביעית

ובו בירורי ענינים, ומכתבים מגדולי ישראל

קונטרס בהלכות כיבוד אב ואם

קובץ ענינים

נערך בעזרה ע"י

חיים אריה הלוי הוכמן

בני ברק, אדר ב' תשס"ח

פרק שלישי - מעשה אומן ומעשה הדיוט

א. בשו"ע [א] כתב, מי שצריך לו בגד במועד אם היה הדיוט ואינו מהיר באותו מלאכה, הרי זה עושה אותו כדרכו, ואם היה (א) אומן מהיר הרי זה עושה אותה מעשה הדיוט דהיינו שיעשה תפירות רחבות ותפירה אחת למעלה ואחת למטה כשיני הכלב:

וברמ"א כתב, ובל אדם יחמיר על עצמו לתפור בשינוי זה, ולא מִתְּנִי לאומן לתפור ע"י שישנה באחיות המחט בידו אלא בעיני שינוי הניכר (מה"ד סי' פ"ו):

חוט שני

חול המועד חסרה מדאורייתא, מ"מ חס המלאכה היא לצורך המועד, אין חילוק חס המלאכה היא מעשה אומן או מעשה הדיוט וצשניהם מותר ורק חכמים חסרו במלאכה אומן [ג].

מעשה אומן ומעשה הדיוט במלאכת חול המועד

ובו יתבאר בעז"ה:

א. בקולא דמעשה הדיוט, ואם הוא מדין שינוי.

ב. מעשה אומן, חס הוא צמעשה המלאכה או צחולאה.

- א -

- ג. רוב בני אדם יודעים לעשות אותה אומנות. ד. חס יש חילוק צמעשה הדיוט צין מלאכה למלאכה.
- (א) אומן מדהיר. נקדים צדברי הרמב"ן [ב] ו"ל, מן החורה מלאכת אוכל נפש לצורך היום מותרת ציום טוב וכן מכשירין. וצחול המועד הותר יותר כל מלאכה שהוא לצורך, וצאו חכמים וחסרו צזה מלאכת אומן וכן צדבר האצד וכו' משום קך מותר מן החורה, חה מסרן הכמוצ לחכמים וכו', והם הוסיפו לחסור צטרית וכו', עכ"ל.
- מבואר דאף למאן דסצירא ליה דמלאכת
- שנינו צמס' מו"ק [ד] ההדיוט חופר כדרכו והאומן מכליב. וצגמ' [ה] היכי דמי הדיוט [שאינו אומן שחופר כדרכו, רש"י], אמרי דצי רצי ינאי כל שאינו יכול להוציא מלא מחט צצח אחת [שאינו יכול ללקוט נימי החפירה של חלוק כדי לחפור, כשהוא חופר חוצו חציצות הרצה כמלא אורך המחט ואח"כ מושכה מן הצגד ונמצאו חפירות הרצה צמשיכה אחת, והיודע לעשות כן אומן הוא, רש"י]. רצי יוקי צר חנינא אמר, כל שאינו יכול לכיין אימריא צחפת חלוקו [שאינו יודע לחצוב אותו צגד עד

שער הציון

[א] סי' תקמ"א סעיף ה': [ב] ליקוטיו להלכות חול המועד, מס' מו"ק, צסופו: [ג] ו"ל הרעצב"א [עירוצין צ"ו ע"א ד"ה שם ילאו צצמות] ...דהא אות דכמיצ גצי צצח צשמירת מלאכה היא, ודכוותיה אות דימים טובים היינו מפני שהם ענורים ממלאכה וכדחנן [מגילה ח' ע"ב] אין צין יום טוב לשצח אלא אוכל נפש צלצד, ואלו חולו של מועד מותר מן החורה צכל מלאכת דצר האצד וצכל שהוא לצורך המועד, ואפילו צפרהסיא ושלל צשינוי וכל מה שאסרו צו אינו אלא מדברי סופרים וכדצרינא צדוכתא, עכ"ל. [ד] ח' ע"ב:

[ה] י" ע"א:

מלשון הרמז"ס [ז] ו"ל, מי שצריך לתפור לו בגד או לבנות לו מקום צמועד, אם היה הדיוט ואינו מהיר באותה מלאכה הרי זה עושה אותה כדרכו, ואם היה אומן מהיר הרי זה עושה מעשה הדיוט, כיצד בתפירה מכלב וצננין מניח אצנים ואינו טח צטיט עליהן וכו', עכ"ל.

→ מבואר דהרמז"ס למד בגמ' שהגדרה של הדיוט הוא שאינו מהיר באותה מלאכה וההגדרה באומן שהוא מהיר, ובגמ' נתפרש כמה אופנים היאך זה אינו מהיר, והיאך האומן שהוא מהיר משנה במלאכתו שיהיה לורת המלאכה כאילו עשאה אינו מהיר.

ובן מבואר בצ"י צדעת הרמז"ס ו"ל, ומאחר שקחם הדברים משמע לי שקוצר דכל הני אמוראי לית צינייהו פלוגתא כלל אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא, והלכך כל שאינו אומן הרי מיקרי הדיוט צין שאינו יכול להוציא מלוא מחט צין שאינו יכול לכיון אימרא מיקרי הדיוט לכולי עלמא, ואומן כל שמשנה צין שמפסיע צין כשיני הכלב מותר לדברי הכל. והוסיף בצ"י שכתב רבינו ירוחם שכן נראה שהוא דעת הרי"ף ז"ל.

אמנם בשער הציון [ח] כתב שאין לזוז מדברי הרא"ש והטור, וסיים שם, ומצאור הגר"א משמע שגם הרמז"ס קוצר כהרא"ש, עכ"ל.

וז"ל ציבור הגר"א שם, דהיינו, כדברי שניהם דכל שמשנה מותר ור"ל שניהם דוקא, ולא שיך כאן להקל כג"ל וכ"כ המרדכי והגמ' וש"פ וגם צרישא סתם אומן מהיר ועי' רא"ש. וכל אדם כו', ממ"ש מאי מכליב, משמע דוקא, עכ"ל.

שעושין ממנו אימרא בחפת חלוקה, אלא שבמקום אחד מקלרו ובמקום אחד מרחיבו, רש"י.

ובתב הרא"ש [י], ולא אפסיקא הלכתא כמאן, הלכך המכיר בעצמו שהוא יודע באחד מאלו לא יתפור צמועד.

מבואר צרא"ש שלמד שזוהי מחלוקת בגמ' היכי דמי הדיוט, וממילא כיון דלא אפסיקא הלכתא כמאן, לכן מי שמכיר בעצמו שהוא יודע באחד מאלו לא יתפור צמועד, וע"ע לקמן.

← עוד בגמ', והאומן מכליב, מאי מכליב, רבי יוחנן אמר מפסיע [שאינו תופר ציושר אלא מפזר התפירה ולהכי קרי מכליב שדומין תחוצי המחט לשיני הכלב רחוקות זו מזו כשיני הכלב, רש"י]. רבה בר שמואל אמר, שיני כלבא [שאינו תופר כדרכו לתחוצ זה צסמוך זה אלא שתחוצ המחט פעם אחת למעלה ופעם אחת למטה, ולהכי קרי ליה כלבא דהכי קיימי שיני הכלב שן אחד גבוה מתצירו, רש"י].

ובתב הרא"ש שם, הכא נמי לא אפסיקא הלכתא כמאן, הלכך אומן הצריך לתפור לצורך המועד יעשה כחומרי שניהם, תפירות רחבות ותפירה אחת למעלה ואחת למטה, עכ"ל.

ודיינו כג"ל שהרא"ש למד שזוהי מחלוקת בגמ' היאך אומן משנה מדרך המלאכה, וכיון דלא אפסיקא צריך לעשות כחומרי שניהם.

ואמנם יש מקום לפרש שאין זו מחלוקת בגמ' היאך הדיוט תופר כדרכו, וכן היאך אומן משנה, אלא דנתפרש בגמ' היכי תימני היאך לשנות, אבל אין נפק"מ אם יעשה צורה זו או צורה אחרת, וכן משמע

שער הציון

[1] פ"ק דמו"ק ק"י ט"ו: [2] פרק ז' הל' ה': [3] ס"ק כ"א:

אמנם בלשון הרמב"ם ז"ע שהציא רק את לשון המשנה שהאומן מכליב.

למעשה כתב בשו"ע שם, לאומן יעשה מעשה הדיוט ע"י צ' שינויים דהיינו שיעשה תפירות רחבות ותפירה אחת למעלה ואחת למטה כשיני הכלב. ובמ"צ [ט] כתב שמי שיודע להוציא מלא מחט צבת אחת או שיודע לכויין אמרה בשפת חלוקה, תו אינו בכלל הדיוט אלא אומן.

ויש לידע ששינויים אלו באומן הם שינויים במעשה המלאכה שניכרת בתולאת מעשיו.

מעשיו.

- 2 -

ודע דשינויים אלו באומן, אין הוא כלל בכל מלאכות חול המועד. וכמו שכתב בתרומת הדשן [י] וז"ל... ומדנחית לפרושי במחניתן היאך ישנה האומן בתפירתו כדקחני האומן מכליב משמע דוקא בשינוי כהאי גוונא שניכר בתפירה עצמה שרי, ולא בענין אחר, ובסברא מועטת מחלקינן בין המלאכות בחול המועד וכדלמרינן במו"ק [יא] דהלכות מועד עקרות הן ואין ללמוד זו מזו, עכ"ל.

ובה"ג מצינו דתנן [יב] שפין את הסדקין [שצגג] ומעגילין אותן במעגילה ציד וצרגל אבל לא במלחמים. ובגמ' שם שפין את הסדקין ומעגילין אותן כעין מעגילה ציד וצרגל אבל לא במלחמים, ופרש"י כעין מעגילה, ולא מעגילה ממש אלא כעין מעגילה ציד וצרגל. ועיין לשון רש"י על הרי"ף שכתב וז"ל כעין מעגילה יפה יפה כאלו טחו במעגילה, עכ"ל. וכתב במ"צ [יג] סדקין שצגג שהמים יורדים דרך שם יכול לסתמן ציד וצרגל דהיינו שצועט ציד וצרגל לסתום הסדקין ואפילו הוא עושה יפה יפה

כעין שעושין בכלי אומנות גם כן שרי דכל זה נקרא מעשה הדיוט, עכ"ל.

מבואר דאף שהתולאת היא אותה תולאת כמו מעשה אומן מותר, והיינו מפני שמלאכה זו אינה מעשה אומן כל כך, שהרי האומן עושה בכלי אבל ההדיוט עושה ציד וצרגל, בזה שיש שינוי בעצם המעשה, לא צריך לשנות את המעשה עד שיהיה ניכר בתולאת, כמו בתפירה שמעשה האומן וההדיוט שוין.

→ מצתה יש לדון אם מותר לעשות בחול המועד מעשה הדיוט - לצורך

המועד - שיוצא מחוך כך מעשה אומן, וכגון מה שמצוי כיום שיוצרים יצירות מופלאות ע"י לחינת כפחור בלבד [לאחר שמכניס את המכונה לזה], כגון הדפסת ספרים, יצור צגדים, הוצאת דפים מודפסים במחשב, צילום מסמכים, יצור כלים, ריקמות ע"ג גצי צגדים, כיצוס צגדים במכונת כביסה. ואף שהם יצירה חשובה והתולאת היא תולאת אומנותית, מ"מ הרי חזינן שאם מעשהו הוא מעשה הדיוט והוא צורך המועד הרי זה מותר אף שיצא מחמת ידו יצירה כמו יצירה עם כלי אומנות. וז"ע אם יש ללמוד דבר זה משפין את הסדקין ציד וצרגל, לומר שמה שלוחץ על המכונה הוא מעשה הדיוט של לחינה.

→ והצדקה דהלחינה על הכפתור שמפעילה את המכונה, אין דנים את המעשה הזה כמעשה בפני עצמו, אלא הוא חלק מן כל המעשה אומן של המכונה, שהרי אי אפשר להוציא במעשה הדיוט יצירות כאלו והרי הוא צריך להתקשר עם המכונה, שהמכונה הוא אומנות, והלחינה על הכפתור הוא סוף המעשה אומן, מכיון שהמכונה מורכבת באומנות והיא חלק מן האומנות של

שער הצייון

[ט] ס"ק י"ד: [י] סי' פ"ז: [יא] י"ב ע"א: [יב] י"א ע"א: [יג] סי' תקמ"א סעיף ג', ס"ק

ק"י

הכלי שיוצא על ידה, הרי המעשה האחרון והגמר הוא פעולה של השתתפות האדם עם כל הכלי להוציא ממנו את התולאה של המעשה אומן [יד]. ע"ע מש"כ בעמ' ר"ג.

- ג -

מעשה הדיוט ושינוי במלאכות חול' המועד

Te בתופי [טו] כתבו, על הא דתנן ההדיוט תופר כדרכו, נראה דוקא לצורך המועד, אבל בחינם למה יתירו אפילו ע"י שינוי, עכ"ל.

ונראה דמה שכתבו תוס' שינוי, אין כוונתם דוקא שינוי במלאכה כמו שינוי במלאכת שבת, דגדרי שינוי במלאכה חול המועד לא מוכח שהם דומים לגדרי שינוי במלאכות שבת, דבחול המועד צריך לשנות מהמעשה אומן. שהרי האומן בתפירה שמכליץ אפשר שאינו שינוי במלאכת שבת, וה"ה ההדיוט שתופר כדרכו מסתמא אין זה שינוי לשבת. ועיין לשון תוס' הרא"ש [טו] שכתב, ההדיוט תופר כדרכו, ואע"ג דלענין שבת מחייב הדיוט כמו אומן כדאמרין בפ"ק דשבת [יז] הדיוט שחקק קצ צקעת חייב, צמועד התירו מלאכת הדיוט לצורך המועד דוקא, עכ"ל.

ובגמ' [יח] אמרו, דתפירת צורות הוי מעשה אומן, וחטיטת צורות אינו מעשה אומן [יט], גם זה אינו מדין שינוי, אלא כמו

שביאר התרומת הדשן [כ] שציון שתפירה היא מלאכה חשובה צריך שינוי גדול להחיר בחול המועד, אבל כחיבה שהרבה בני אדם יודעים לכתוב אינה מלאכה חשובה וסגי בשינוי מועט, עי"ש. וה"ה י"ל דצור שהיה תפור ונסתם לחופרו שוב או לחקנו אינה מלאכה חשובה כלל, וגרע אף ממלאכת כחיבה, דלא צעי בחטיטת צורות שינוי, והוה ליה כמו שכתב הרמב"ם [כא] ומותר לכתוב אגרות של שלום צמועד. וכותב חשבוניות ומחשב יציאותיו, שכתובות אלו אין אדם נוהר בתיקונן מאוד ונמצאו כמעשה הדיוט במלאכות, עכ"ל.

פ"י"ז מה שילדים מדבקים ניירות זה לזה, אינו נחשב מלאכה חשובה, ושינוי מועט צעינן, ולצורך המועד שרי. L

מהו מעשה אומן

→ גראה שכל פעולה שצריכה שתעשה על ידי ידים מאומנות, שצריך לאמן ולהרגיל את ידיו למלאכה זו ושיהיה לו נסיון בזה, כדי שתלא מתחת ידו תולאה משוכחת ומדוקדקת, הרי זה נחשב למעשה אומן, שאם עשאה בחול המועד לצורך המועד צריך לשנות.

אבל פעולה שאינה צריכה לידים מאומנות, אלא צריך רק ידיעה או לימוד חכמה היאך לעשות פעולה זו, אין זה נחשב למעשה אומן.

ובגמ' [כב] איתא, מטילין שכר צמועד לצורך

שער הציון

[יד] וצחו"א או"ח סי' ל"ז ס"ק א', כתב דהחורש צמכונת חרישה חשמלית חשיב כח ראשון, וחייב בשבת על זה משום חורש דנחשב שהאדם חורש עם המכונה, עי"ש. ושם הנידון האם החרישה צמכונה נחשב שהאדם רק מפעיל את המכונה ואין מעשה החרישה מתייחסת אליו, או שנחשב שהאדם חורש עם המכונה, וכך מסיק שם. אבל לענין מלאכת חול המועד המכונה היא האומן, והשתתפות עם המכונה הוא חלק מן מעשה האומנות, ולא דמי לשף את הסדקין צידיו וצרגליו שהוא מעשה הדיוט: [טו] מו"ק י' ע"א, ד"ה ההדיוט תופה כדרכו: [טז] י' ע"ב: [יז] י"א ע"ב: [יח] מו"ק ה' ע"א: [יט] ע"י שו"ע סי' תקמ"ד סעיף ב': [כ] סי' פ"ז: [כא] פ"ז הל' י"ד: [כב] מו"ק י"ב ע"א:

→ ושמעתי בזה סברה דמה שאסרו מלאכת
 אומן במלאכת חול המועד, היינו
 דוקא דע"י המלאכת אומן הוא יוצר איזה
 דבר חדש שלא היה קודם, אבל להוליך מכונית
 ממקום למקום שאין בו יצירה חדשה אין זה
 אלא מעשה הדיוט שמוחר לצורך המועד.
 ולהדליק נורות חשמל בחול המועד, אינו
 פשוט דאינו נקרא מעשה אומן,
 שהגו נהפך לכה חשמלי, וכא זה מפעיל כל
 מכונה שעומדת לכה, וע"י המתג האדם
 נעשה שותף למעשה אומן של כל מערכת
 מורכבת זו וכנ"ל. ואפשר די"ל דהוא רק
 מעשה הדיוט, ואפשר שבסוג מעשים כאלו
 שהם רק שימוש ולא יצירה מחודשת, אין זה
 נחשב מעשה אומן, מ"מ הדבר לא נפיק
 מכלל ספק, וכבר נהגו העולם להדליק חשמל
 להאיר להם. ואף אם יכול להסתפק באור
 קטן נהגו להדליק עוד אורות, וגם להדליק
 גם בשאר חדרים אף שכבר יש לו אור בחדר
 אחד. ואפשר דהוא כדבר נכרך מאוד להאדם
 שהתירו בו אף מעשה אומן וכמו שנתבאר
 בעו"ה צפרק ס' [כז], אבל למסקנא דמילתא
 נהגו העם להדליק האורות להאיר להם לצורך
 המועד, ללא שום הגבלה. וע"ע עמ' רכג. L

המועד, ושלא לצורך המועד אסור ואע"פ
 שיש לו ישן מערים ושומה מן החדש. וכ"ה
 בשו"ע [כג].
 וברמב"ם [כד] כתב ח"ל, ומטילין שכר לצורך
 המועד ואע"פ שיש לו ישן אם
 רצה שומה מן החדש, וכמדומה לי שהוא
 כמעשה אומן ואע"פ כן מותר וכו', קצרו של
 דבר, אוכל נפש ומכשירי אוכל נפש כולן
 מותרין בטריח ובמלאכת אומן, עכ"ל.
 פירושו: עשיית שכר הם מהדברים הדקין
 שצריך להשגיח מאוד בעשייתן, ולא
 מספיק רק ע"ס ידיעת החכמה של עשיית
 שכר והיין, אלא צריך נסיון רב כיצד להחליט
 בדיוק צין החומרים, וישנם דברים נוספים
 שמשפיעים על הלחמתו וטעמו כגון מזג האויר
 ומקום עשיית השכר ומיקום ושמירת השכר
 ועוד עניינים שמשתנה לפי התנאים. והן אמנם
 לא צריך לזה ידים מאומנות אך גם לא סגי
 בידיעת החכמה, ולכן קרא לזה הרמב"ם
 "שהוא כמעשה אומן" כלומר שאינו מעשה
 אומן ממש, מ"מ אינו גם כמעשה הדיוט,
 שלא התירו בו אלא"כ הוא לצורך המועד.

משא"כ "מעשה אומן" היד צריכה להתרגל
 לעשיית האומנות הזו, וכשהידיים
 מאומנות לזה, אפשר ללכת פעולה משובצת
 אף בלא השתמשות תמידית בחכמה אלא רק
 בידיעת ע"ס החכמה.
 אמנם אין לעשות מזה כלל בהגדרת
 "מעשה אומן", והלכות חול המועד
 עקרות הן ואין למדות זו מזו [כה], והרי נהגו
 להתיר לנהוג במכונית בחול המועד לצורך
 המועד, וכן לטייס להטיס את המטוס, אף
 שודאי אין זה רק לימוד החכמה וצריך גם
 ידים מאומנות לזה.

→ א. עוד עניינים:
 א. תיקון תקע חשמלי, כגון לחצר את החוטין
 לתקע, נחשב מעשה הדיוט, דאין צריך
 לזה ידים מאומנות וסגי שיסבירו לו איך
 וכיצד לתקן.
 ב. לדפוק מסמר, צדק כלל הוי מעשה
 הדיוט. אמנם ישנם מקומות ומצבים
 שהמסמרים לא נכנסים או שנכנסים
 ומתעקמים וצריך קצת אומנות לזה. L

שער הציזון

[כג] רמב"ם פ"ז הל' ח', ובשו"ע סי' תקל"ג סעיף א': [כד] בליקוטיו על מס' מו"ק: [כה] מו"ק י"ב ע"א: [כו] עמ' ר"ט-ר"י:

ניגון בכלי שיר בחול המועד

[תנן במס' סוכה [בח] החליל חמשה וששה. ד

זהו החליל של בית השואבה שאינו דוחה

לא את השבת ולא את יו"ט. עוד תנן [בט] מי

שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה

שמחה מימיו. והלויים בכנורות וצנבלים

וצמלתיים וצחצוחות וכלי שיר בלא מספר.

מבואר בהדיא שמותר לנגן בחול המועד

בכלי שיר לצורך המועד.

ואף דניגון בכלי שיר וחמיר הוא מעשה

אומנות, מ"מ מבואר דאין בזה

איסור. והטעם י"ל דמעשה אומן הוא דוקא

שהאדם עושה איזה אומנות והתולאה מן

מעשיו מתקיימת, בזה אמרינן דאם הוא

מעשה אומן הוא מלאכה האסורה בחול

המועד, משא"כ ניגון בכלי זמר אף דהוי

מעשה אומן מ"מ אין מעשיו מתקיימים רק

שמשמיע איזה ניגון ומיד כלה ונגמר

המעשה ההוא, והוא רק מעשה לרגע שבו

עושין את מעשה הנגינה, ובה י"ל דלא

נאסר כלל כזה מעשה אומנות. והוי מעשה

אומנות בלא מלאכה ומותר בחול המועד

לצורך המועד [ל].

ואם מותר ליקח שכר על ניגון בחול

המועד עמש"כ לקמן [לא].

ג. לתפור במכונת תפירה, אף אם יעשה שינוי

במעשה התפירה, לא מהני כיון שהתולאה

היא אותה התולאה ואסור.

ד. כתב הרמב"ן [צליקוטיו], דעשיית עוגיות

(לגפניים) שאסרו משום דמעשה אומן

הוא.

ה. מותר לחתוך זכוכית להניחה בחלון אם

הוא לצורך המועד, מפני שלא נחשב

מעשה אומן, שכל אחד יודע לעשותו, וגם

מותר אח"כ לחצר את הזכוכית לחלון הוי

מעשה הדיוט.

ו. כפתור שנפל מהבגד, אם יש בכפתור

ארבעה נקצים, והוא יתפור רק שני

נקצים, אפשר שנחשב כמעשה הדיוט ומותר

לצורך המועד, שאין זה מחובר כ"כ טוב.

ז. ברו שנשבר במועד, ז"ע אם לתקנו נחשב

כמעשה אומן או כמעשה הדיוט. ואם יכול

לקושרו יקשרנו.

ח. דלת בית שנשברה ואי אפשר לנעול

את הבית, מותר לתקנם בחול המועד

בלא שינוי, ובלבד שלא יכוין מלאכתו

במועד [כו].

אבל שאר דלתות הבית, מותר לתקנן רק

במעשה הדיוט, אם זה לצורך

המועד.

שער הציור

[כז] שו"ע ורמ"א סי' תק"מ סעיף ד': [בח] ג' ע"א: [בט] ג"א ע"א: [ל] עיין שערי תשובה

סי' תקל"ד ס"ק א': [לא] עמ' ר':

בעוהש"ת

זה השער לד' צדיקים יבואו בו

שו"ת

מקדש ישראל

על שאלות המצויות
בימי חול המועד

ח"א: פסקי הלכות
ח"ב: תשובות ובירורים

כל אלה חוברו יחדיו בעזרת ד' יתברך ויתעלה

ע"י הצעיר באלפי

ישראל דוד הארפענעם

רב דביהמ"ד "ישראל והזמנים"

מח"ס ישראל והזמנים ג"ח, שו"ת ויכרך דוד ז"ח

ספר חינוך ישראל, סי' נשמח ישראל, שו"ת מקדש ישראל ח"ח

שו"ת נשמח שבת ד' חלקים, וש"א"ס

מ"ו בשבט תש"פ לפ"ק

ברוקלין ניו

סימן י"א

76 שאלה - "גדר מעשה אומן" שאסור בשביל שאר צרכי המועד (ולצרכי רבים שלאחר היו"ט).

תשובה - א] נראה שהנהגת אוטו לא חשיב מעשה אומן (של מלאכת מכה בפטיש (או הבערה) וכדומה) מאחר שגם ילדים קטנים יודעים להדליק המכונה ולסכב הגלגל (הרעד"ל) לכאן ולכאן כדי להסתובב לכל הצדדים, כמו שרואים שילדים קטנים משחקים עם אוטו'ס (גמורים) המיוחדים לשחוק (הנקראין באמפינג-קאר'ס), ועיקר לימוד הנהגת אוטו, הוא רק ההתרגלות (ולהנהיג ישר) או לידע איך להנחות (פארקין) האוטו [ובס' מועד"ז (ח"ז סי' קנ"ה) כ' הטעם משום שזה רק 'מקצוע', אבל אין זה אומנות מיוחדת, וכל הדיוט לומד ונוסע].

ב] ב' בס' אשל אברהם (בוטשאטש, מהדו"ת) דלחתום בחותם חשיב מעשה הדיוט, מאחר שכל הדיוט יכול לכתוב בו, ולדבריו החילוק שבין מעשה הדיוט למעשה אומן אינו מצד מהות המלאכה, דהיינו הפעולה התוצאה ע"י מלאכתו, אלא מצד אופן עשייתו [וכ"מ לכאורה ממה שהבאנו להלן מהרא"ש והתרה"ד דלעשות מעשה אומן ע"י שינוי זה מחשיבו למעשה הדיוט, ש"מ שגדר מעשה אומן תלוי באופן עשייתה, לא במהות המלאכה]. ובפסקי ההלכות בפתיחה להל' כתיבה (בפ"ו ב' מאות ל"ז ואילך) כתבנו בכזה בנוגע לכתוב בטייפ-רייטער ובקאמפיוטער שהאותיות יוצאות נאות ושלמות, אבל כל ילד יכול לעשותו, אי חשיב מעשה אומן [כשו"ת באר משה (ח"ז סי' מ"א) ושו"ת משנה הלכות (חי"א סי' תל"ח) ושו"ת קנין תורה (ב"צז) והגר"י קמנצקי ז"ל], והבאנו שדעת הגרשז"א והגרמ"פ ז"ל להקל לכתוב ע"י טייפרייטער, וכן מביא בשו"ת ישיב משה משם פוסקי זמנינו, ובהנ"ל

תלוי מהו לעשות פוטו-קאפי מכתב מעשה אומן, או לשלוח ממנו פאק"ס, וי"א דהמדפיס באצבע א' או בשתיים (לא במהירות בכל אצבעותיו) לא חשיב מעשה אומן (ע' שש"כ ח"ב סו"נה בהערה אות ר"ט), ולמעשה עדיין צ"ע [ובהנ"ל תלוי לשלוח פעק'ס מדבר הכתוב באותיות מרובעות בכתב אשורית, ולצרכי המועד יש להקל בצירוף (שהוא מעשה הדיוט, ו) ד' הפמ"ג דשאר צרכי הגוף שאין בו טירחה מותר אף מעשה אומן.

ג] בס' מעדני שלמה (ע' (מ"ד) קס"ז) מביא משם הגרשז"א ז"ל דלהתקשר (ולדבר) בטעלעפאר"ן לא חשיב מלאכת אומן (אף שתלוי אומנות רבה בכל מלאכת הקשר, מ"מ) האומנות כבר הוכנסה קודם שימוש, והוא עושה מעשה הדיוט בעלמא של הפעלת המערכת, וה"ה נמי במשלוח פעק"ס אף שמפעיל מערכה שלימה, ויוצא כתב אשורי, הוא לא עשה שום מעשה אומן (ויצירת הכתב הוא שלא ע"י שום אומנות, ואינו אלא צילום).

ד] אבל בס' חוט שני (ע' קצ"ב) כ' דלחוץ על הכפתור של מכונה (מאשי"ן בלע"ז) שמפעיל ע"כ את המכונה, אף שעצם הלחיצה אינו מעשה אומן, מ"מ הוא חלק מן כל מעשה האומן של המכונה עצמה, וע"י לחיצה זו מתקשר עם המכונה, והרי מעשה המכונה הוא אומנות, והלחיצה על הכפתור הוא סוף המעשה אומן, מכיון שהמכונה מורכבת באומנות [ומה שמותר לנהוג במכונת לצורך המועד (ולהנהיג ערעפלא"ן, או העליקאפטער) כיון שע"י המלאכה אינו נוצר דבר חדש שלא היה קודם, ולחולין מכונת ממקום למקום שאין בו יצירה חדשה אין זה אלא מעשה הדיוט שמותר לצורך המועד], ולפ"ד להפעיל קאמפיוטער, עלעוועיטער (ואפילו לדבר על טעלעפאר"ן) נמי חשיב מעשה אומן [אבל אין הכרח ליסודו].

עו"ש (ע' קצ"ד) דמותר לנגן בכלי שיר אף שלידע נגן הוא אומנות (דמלבד הטעם

שאינ בו מלאכה, י דבר המתקיים בת מעשה אומנות, ועל העליקאפטער לא יוצר שום דבר [נ מעשה אומן ואסור (לצורך המועד) ו להתלמד בניקל אין

ה] עוד שם שכל ידי ידים מאומ ידיו למלאכה זו, וע מתחת ידו תוצאה נחשב למעשה אומ לשנות (פי' אף שי לעשותו בקלות), מאומנות, אלא צר היאך לעשות פעוי אומן. ועיי"ש (ע' עלעקטערי נחשב מאומנות וסגי ע

ו] עוד שם שאם ומתעמק וצריך דחשיב מעשה א דעלמא מתלמידים

ז] ובפסקי ההלכ שלחיצת הכפ הקאמפיוטער (א אומן) הוא ההנ

ושניהם ביחד מהווים מעשה אומן, ובס' חוט שני (ע' רמ"ט) כ' ג"כ לאסור משום דכל תוצאה שהיא אומנותית של מכונה שהיא מעשה אומן אסור אף ע"י מעשה הדיוט.

ה] ובס' אשה"א (ח"ב) דכל מלאכה שדרושה עבורו חכמה מסויימת שאינה ידועה לסתם בני"א, וכן מלאכה הצריכה לכך כלי אומנות או אימון ידים נקראין מעשה אומן, אבל מלאכה שעצם המלאכה נעשית גם על ידי הדיוט אלא שהאומן עושה אותה במהירות יתירה, כמו לכתוב על (טייפרייטער, או) מחשב שכל א' יכול לכתוב עליו, אלא שהאומן כותב עליו במהירות יתירה זה לא מיקרי מעשה אומן.

ו] מסתבר דלהעמיד (להרכיב) שאנ"ק (ארון) העשוי מחתיכות חתיכות שכל א' יחברנהו וירכיבונו בביתו (ע"י בורגים וכדומה) יש לחשוש דחשיב ג"כ מעשה אומן, אף שבא עם הוראות (אינסטראקשענ"ס) איך להרכיבו, ועשוי באופן שכל אדם יוכל להעמידו בעצמו בביתו (כמו המצוי מאת חברת אייקי"ע) דעדיין חשיבי מעשה אומן כיון שנעמדת בתוקף ואומנותית, ותלוי בחקירה הנ"ל אם תלוי באופן הפעולה או בתוצאות הפעולה, מיהו אם לפי ההוראות כל אדם אפילו קטן יכול להרכיבו מסתבר דחשיב מעשה הדיוט.

י] כ' בשו"ת הרדב"ז (ח"ב סי' שנו"ז) דדבר הצריך אומן, אף שעתה ההדיוט רוצה לעשותו אסור, כיון שגוף המעשה צריך אימון ידים עיי"ב (משמע).

שאינ בו מלאכה, יש עוד טעם) דכל שאין כאן דבר המתקיים בתוצאה מהאומנות, לא חשיב מעשה אומנות, ועל כן נמי נהיגת ערעפלא"ן, או העליקאפטע"ר לא חשיב מעשה אומן כיון שאינו יוצר שום דבר [מיהו י"א דבאמת זה חשיב מעשה אומן ואסורה, ומה דמותר לנהג אוטו (לצורך המועד) הוא משום דכל אדם יכול להתלמד בניקל איך לנהג אוטו (עמש"כ בחשו' סי' צ"ט)].

ה] עוד שם שכל פעולה שצריכה שחעשה על ידי ידים מאומנות, שצריך לאמן ולהרגיל את ידיו למלאכה זו, ושיהיה לו נסיון בזה כדי שתצא מתחת ידו תוצאה משובחת ומדוקדקת הרי זה נחשב למעשה אומן, ואם עושה בחוה"מ צריך לשנות (פי' אף שלאחר שלמדו היטב כבר יכול לעשותו בקלות), אבל פעולה שאי"צ לידים מאומנות, אלא צריך רק ידיעה או לימוד חכמה היאך לעשות פעולה זו, אין זה נחשב למעשה אומן. ועיי"ש (ע' קצ"ד) שתיקון תקע (פלא"ג) עלעקטערי נחשב מעשה הדיוט דאי"צ לזה ידים מאומנות וסגי שיסבירו לו איך וכיצד לתקן.

ו] עוד שם שאם המסמר אינו נכנס או שנכנס ומתעמק וצריך קצת אומנות איך לדפוק י"ל דחשיב מעשה אומנות (ואינו מוכרח שרובא דעלמא מתלמידים לידע לדפוק מסמר ע"י הפטיש בדרך פשוט).

ז] ובפסקי ההלכות הבאנו משו"ת שלהן הלוי שלחיצת הכפתור כדי להדפיס חומר מתוך הקאמפיוטע"ר (אף שעצם הלחיצה אינו מעשה אומן) הוא ההמשך של הטייפ"ן (הקלדה)

אומן,
באצבע
(יו) לא
הערה
תלוי
זבעות
צירוף
צרכי
זמן.

מביא
(לדבר)
שתלוי
ומנות
מעשה
ה נמי
לימה,
מעשה
מנות,

ץ על
(לע"ז)
חיצה
זעשה
זקשר
מנות,
אומן,
מותר
זנהיג
שע"י
זודם,
צירה
צורך
ע"ר,
ז נמי
[ה].

אף
טעם

ספר שמירת המועד כהלכתו דיני חול המועד

הוצאת מוסד הרבנות

ספר
שמירת המועד
כהלכתו
דיני חול המועד

חלק א' - פסקי הלכות עם מקורות והערות
חלק ב' - מילואים ובירור הלכה

בעזרת החני לאדם דעת
מוטה אפרים בלאאמור'ה טאון'ר אשר חיים ליברמן
בדפוס תפוז הדפס שניעין גראונטע'ע שליו"א
אב תש"ע

מהדורת
עטרת מרדכי

יט. מלאכה שהיא נ
אנשים יכולים לעשותו

באומנות, ומשמע שעצם הע
כעין שעושים בכלי אומנות ו
אלא משום דנחשב כמעשה
שימוש בכלי אומנות באו"א

45. כמבוא בשו"ע סי' תג
ודקדוק, וכן בסי' תקמ"ה סי'
ע"א וז"ל, "משום דהאי הוא
ולכאור' היה נר' שאימון ידינ
כמעשה אומן, וכלי המכתם'
מסתברא לי דצורכי רבים מותר או
ע"ש. ומבוא נז"ל] אך עי' ברמ"ז
אומן, וע"כ היינו משום שאו
גם הוא אומן בזה. ולפי זה

ידיים, אע"פ שאינו מצריך אי
יש לאסור מדין מעשה אומן,
שכתבו להוכיח שמותר ממה דאית
בזה אלא מעשה הדיוט, ומבוא אף
46. וכמבוא בפסקי הל' חו
שאיין זה כרוך באימון ידיים, ו
זה ידע לחוד אלא אומנות ש
לעשותו הרי זה נחשב מלאנ
מהדברים הדקין שצריך להשיג נ

אלא צריך נסיון רב כיצד להתאים נ
כגון כוזב האויר ומקום עשיית השנ
לא צריך לזה ידיים מאומנות, אך ג
כלומר שאינו מעשה אומן ממש, מ

47. עי' רמ"א סי' תקמ"א כ
לתפור דרכו, מ"מ יש להחמ
הגה ב', ושם כתב הטעם משו
שרוב בני אדם בקיאים באומנ

← י"ח. מעשה אומן היא מלאכה⁴³ שנדרשת מיומנות⁴⁴ לעשותה כראוי, בין
שצריך לאמן ידיו במעשה עצמו⁴⁵ כגון ציור אומנותי, ובין שנדרשת יכולת
התאמה והשערה מדוקדקת⁴⁶ כגון גרפיקה ממוחשבת. L

לדעת החת"ס בהגהותיו על המג"א סי' תקמ"ה סק"ג, ע"ש.

43. הנה באופן שהאומנות אינו כגוף המלאכה אלא בפעולה שיש בה המלאכה, ג"כ אסור
מדין מעשה אומן וכמבוא בפסקי הל' חוה"מ להרמב"ן ז"ל, שכתב דעשיית שכר נחשבת
כמעשה אומן אע"פ שהאומנות של עשיית שכר אינה במלאכה, שהרי האומנות היא בתערוכת
מרכיבי השכר, ואילו המלאכה היא מה שנשרה השעורים במים דחשיב זורע. [עי' שבת יח ע"ב
וברש"י ד"ה גיגית ובסי' של"ו סעיף י"א ובמג"א ס"ק י"ב ובמשנ"ב שם ס"ק נ"א ובסי' רנ"ב ס"ק מ"א
ובשו"ת משכנות יעקב או"ח סי' ק"ו ובשביתת השבת מלאכת זורע ס"ק ב ומלאכת דש ס"ק כ"א] ולכאור'
נר' עוה, שאף אם חלק הפעולה שבו נעשה איסור מלאכה הוא מעשה הדיוט, ורק חלקים
אחרים מהפעולה יש בהם אומנות, ג"כ נחשב כמעשה אומן, דכיון דמלאכה זו נמסר לאומנים
משום החלק שמצריך אימון ידיים, שהוא חלק בלתי נפרד מהמלאכה, לכן חל על כולה שם
מעשה אומן. [ועי' הערה 48 שהגרשז"א ז"ל צידד לומר דגם מלאכה שאין בה שום אומנות, ורק האיבחות
כרוך באומנות, דחל ע"י זה על המלאכה שם מעשה אומן, א"כ כ"ש בנידור"ה]

כשהאומנות
אינו במלאכה
ורק בחלק
הפעולה או
רק באבחון

אולם באופן דליכא שום מלאכה כמעשה אומן, נר' שמותר לעשותה אע"פ שלענין טרחה
יתירה מצינו שאסור אפי' כשאין בזה מלאכה, מ"מ מלאכת אומן איסורה רק במלאכה,
דאל"כ מצינו שמעשה אומן היא איסור עצמי ואינה רק הגבלה בהיתר של צורך המועד,
ומסתימת הפוסקים ל"מ כן. וכ"כ בשלחן שלמה סי' תקמ"א הערה ג' בשם הגרשז"א ז"ל,
וזה א"ש להמבוא בראשונים שאיסור מעשה אומן הוא משום שהיא מלאכה חשובה, ולכן אין
לאסור כשאין המעשה אומן כרוך במלאכה, אבל לדעת המו"ק שאיסורו משום טרחה צ"ע
לחלק בזה. אך פשוט דכל שיש מלאכה דרבנן אף שאין בזה מלאכה דאורייתא ודאי אסור,
וכמבוא מקיטורי בירי מוע"ק י' ע"ב שאסור משום מעשה אומן, אע"פ שאין איסורו בשבת
אלא משום תיקון מנא.

מעשה אומן
בלי מלאכה

44. אבל מלאכה שאינה דורשת מיומנות מיוחדת בעשייתה, אלא שצריך להתרגל בה כדי
לדעת איך לעשותה כראוי, אינה מוגדרת מעשה אומן, וכדחזינן דכתיבת משיט"א נחשבת
מעשה הדיוט [מעיקר הדין] אף שגם לכתיבה זו צריך להתרגל וללמוד איך לכתבה. ומסברא
זו יש לדון דנהיגה אינה נחשבת כמעשה אומן אף שצריכה לימוד והתרגלות, כיון שהיודע
לנהוג עושה אותה כלאחר יד ובלי שימת לב מיוחדת לעשייתה. [ועי' לק' סעיף כ"ב]

מלאכה
שמצריך
התרגלות ולא
אומנות

והנה יש אופנים שעצם עשיית המלאכה אינה מוגדרת כמלאכת אומן, מ"מ השימוש בכלים
הנצרכים לצורך זה יש בה אומנות, וכדמצינו במוע"ק יא ע"א שמותר לסתום הסדקין שבגג
ביד וברגל אבל לא במעגילה ובמחלציים, וע"ש בראשונים שהשימוש בכלים אלו כרוך

מעשה
אומן מחמת
השימוש
בכלים

47 יט. מלאכה שהיא מוגדרת כמעשה אומנות אסורה⁴⁷ גם באופן שרוב אנשים יכולים לעשותה. L

באומנות, ומשמע שעצם העשייה בידים אין בה אומנות, ולכן הותר לעשות בידים יפה יפה כעין שעושים בכלי אומנות וכש"כ במשנ"ב סי' תקמ"ח, דאין עשייה בידים מדין שינוי אלא משום דנחשב כמעשה הדיוט. [אך ברעת המשנ"ב עי' לעיל פ"ב הערה 99 שביארנו טעם איסור שימוש בכלי אומנות באו"א]

45 טז. כמב' בשו"ע סי' תקמ"א ס"ה, התפירה נחשבת מעשה אומן כיון שצריך לזה כיוון ודקדוק, וכן בסי' תקמ"ה ס"א דכתיבת אשורית נחשבת מעשה אומן. ועי' מכתם מוע"ק י' ע"א וז"ל, "משום דהאי הוא מלאכת אומן וצריך כיוון גדול", ע"כ.

אימון ידיים
שקל לרכוש

ולכא' היה נר' שאימון ידיים כזו שקל לרכוש אותו ואפי' קטנים יכולים לעשותו לא נחשב כמעשה אומן, וכל' המכתם שצריך כיוון גדול [ועי' שו"ת רדב"ז ח"ב סי' שני' וז"ל, "ובעיקר הדין מסתברא לי דצורכי רבים מותר אפי' שאינו לצורך המועד מותר לכתוב דכתיבה אינה צריכה אומנות כל כך". ע"ש. ומב' כנ"ל] אך עי' ברמ"א סי' תקמ"א סעיף ה' דכל א' יחמיר לתפור בשינוי כי שמא הוא אומן, וע"כ היינו משום שאומנות התפירה קל לרכוש אותה, ולכן כל א' צריך לחוש אולי גם הוא אומן בזה. ← ולפי זה י"ל שעשיית קושיקלעך ללולב כיון שזה דבר המצריך אימון ידים, אע"פ שאינו מצריך אימון ידים ברמה גבוהה שהרי אפי' קטנים עושים אותם, אפ"ה יש לאסור מדין מעשה אומן, אך באורחות רבינו ח"ב (עמ' קכ"ג) צידד להתיר בזה, ע"ש. ויש שכתבו להוכיח שמותר ממה דאיתא בסי' תקמ"א סעיף א' דמותר לעשות מצודה של דגים מערבה כיון שאין בזה אלא מעשה הדיוט, וכמו' אף שצריך לקולעו לא חשיב אלא מעשה הדיוט, וצ"ע לדמות הרברים.] וצ"ע.

46. וכמב' בפסקי הלי' חוה"מ להרמב"ן ז"ל דעשיית שכר נחשבת מעשה אומן, אע"פ שאין זה כרוך באימון ידיים, וע"כ שגם יכולת השערה מדוקדקת נחשבת כמעשה אומן, דאין זה ידע לחוד אלא אומנות שרוכשים ע"י עשיית שכר הרבה פעמים, וכיון דלאו כל א' יכול לעשותו הרי זה נחשב מלאכה חשובה. [וה"ל החוט שני פרק ג' אות ג', "פירוש עשיית שכר הם מהרברים הדקין שצריך להשגיח מאד בעשייתן, ולא מספיק רק עצם ידיעת החכמה של עשיית השכר והיין, אלא צריך נסיון רב כיצד להתאים בדיוק בין החומרים, וישנם דברים נוספים שמשפיעים על הצלחתו וטעמו, כגון מוזג האויר ומקום עשיית הטכה, ומיקום ושמירת השכר, ועוד ענינים שמשתנה לפי התנאים. והן אמנם לא צריך לזה ידים מאומנות, אך גם לא סגי בידיעת החכמה, ולכן קרא לזה הרמב"ן, "שהוא כמעשה אומן" בלומר שאינו מעשה אומן ממש, כ"מ אינו גם כמעשה הדיוט, שלא התירו בו אפי' הוא לצורך המועד", ע"כ.]

47. עי' רמ"א סי' תקמ"א סעיף ה' שכתב לענין תפירה דאף דמב' במשנה דמותר להדיוט לתפור כדרכו, מ"מ יש להחמיר שכל אדם יתפור בשינוי, ומקורו בהגהת הסמ"ק (מצוה קצ"ה הגה ב'), ושם כתב הטעם משום "כי רוב בני אדם בקיאים בהוצאת מלא מחט", ומב' דאף שרוב בני אדם בקיאים באומנות התפירה אפ"ה עדיין נחשבת כמעשה אומן.

19

76 כ. אמנם מלאכה שכל אדם יכול לעשותה אלא שנדרש לכך ידע טכני מוקדם כפי שמצוי בהרכבת ותיקון מכשירים שונים, י"א דאינה⁴⁸ מוגדרת כמעשה אומן. L

76 כא. מעשה הדיוט שתוצאותיו מושלמות ומשכוללות כאילו נעשו במעשה אומן, כגון כתיבת כתב אשורית ע"י חותמת או אפיית לחמים וכדו' בצורות שונות ע"י תבנית, אינה⁴⁹ מוגדרת כמעשה אומן ומותרת. L

48. כ"כ בחוט שני הל' חוה"מ פרק ג' אות ג', והיינו דלא מיבעיא אם יסוד איסור מעשה אומן הוא משום טרחה יתירה, ודאי דאין בזה טרחה יתירה, אלא דאפי' להמאירי ודעימיה שאיסורה משום מלאכה חשובה, מ"מ כ"ז אם האומנות הוא בגוף המלאכה, והרי הני ארונות ומכשירים שמצורף להם דפי הסברה על אופן הרכבתם באופן שכל א' יכול להרכיבם, לכאור' אינו נחשב כמעשה אומן, נאך כשיש בזה טרחה אסור לדעת המשנ"ב ע"י הערה [27] וא"כ גם כשדפי הסברה נמצאים בתוך ספר גדול ורק אומנים יודעים אותו, עדיין אין זה מחשיבו כמעשה אומן, ואין לומר כיון דסו"ס דבר זה נמסר רק לאומנים נחשב כמעשה אומן, דהרי חזינן לענין תפירה דאע"פ שכולם יודעים לעשותו אפ"ה נחשבת מעשה אומן כיון שהמעשה מצד עצמותו הוא מעשה אומן. [ע"י הערה הקודמת] אולם בפסקי הבאר משה שבסו"ס זכרון שלמה (אות ה') פשיטא ליה דנחשב מעשה אומן, ע"ש. ויש להביא קצת סיוע לדבריו ממש"כ בתורה"ד סי' פ"ז, דע"ש שחילק בין תפירה לכתיבה דתפירה היא אומנות גדולה מפני שאין הרבה יודעים לעשותה, משא"כ כתיבה אינה כ"כ מלאכת אומן כיון שמצוי הרבה שיודעים אותה. ומבוי' שם דמה שכתובה בקיאים בה אנשים אין זה משום שיותר קל להתאמן בזה, אלא משום שת"ח צריך לדעת היאך לכתוב, ומבוי' דמה שבפועל יותר אנשים יודעים לעשותה מגרע בשם מעשה אומן, וא"כ ה"ה די"ל לענין ידע טכני דכיון דסו"ס רק אומנים יודעים היאך לעשותה, לכן נחשב שפיר כמעשה אומן. אולם דיש לחלק דשאני תפירה וכתיבה דסו"ס שתייהם יש בהם אומנות, לכן סגי בסברא זו להעדיף תפירה על כתיבה, משא"כ בנידו"ד שאין בזה שום אומנות, י"ל דלא סגי בזה שלא כולם יודעים היאך להרכיבו או לתקנו להחשיבו כמעשה אומן. ולענין הלכה נר' דיש להקל ע"י עכו"ם, מאחר שזה ספק במילי דרבנן.

ויעוי' בשש"כ פס"ו הערה רכ"ז שהביא מהגרשו"א ז"ל להסתפק באופן שעצם תיקון הקלקול אינו מצריך כיוון ודקדוק אבל איבתון התקלה מצריך אימון האם זה מחשיב כל התיקון כמעשה אומן או לא, [ע"י לעיל הערה 43] ובפשוטו נר' דכיון שלאחר האיבתון כ"א יכול לתקנו לא מסתבר שיחול ע"ז שם מעשה אומן.

49. הנה ע"י לעיל הערה 42 שהובא ב' סברות באיסור מעשה אומן, אם הוא מצד טרחה או משום שהוא מלאכה חשובה, ולכן פשוט דלהצד שהוא משום טרחה ודאי לא שייך בנידו"ד, כיון שהמעשה נעשה בקלות. אלא דנראה שגם להצד שהוא משום מלאכה חשובה ג"כ אין

יסוד הנידון אי ידע טכני חשיב מעשה אומן

כשרק האבחון כרוך במעשה אומן

הטעם שמלאכת אומן תלוי במעשה ולא בתוצאה

כב. נ"א⁵⁰ דמל נהיגה ברכב, לא ו

לאסור בזה, דחשיבות התרוה"ד, ולכן כיון שנ משנ"ב סי' תקמ"ה סל נחשב כמעשה אומן, מ"מ כיון שעצם הפעו מלאכה חשובה, וכן מ בכלי אומנות, מ"מ מו יא ע"א] הרי דלא איכפ אברהם (בוטשאטש) תני ולכן מותר להדפיס ולצ (לפנינו ליחא) דאסור לאפח מדין מעשה אומן, אלא מנ נחשבת מעשה הדיוט, וכ"כ בשש"כ פרק ס"ו המהירות הוא האומנות" ונ יותר מהר אין זה מחשיבו תורה חוה"מ סי' ק"ו (ו ובחוט שני פרק י"ט (או תלוי בתוצאה ולא במו (ע"י זכרון שלמה בסוה"ס ב וע"י חוט שני הל' חוה" מ"מ כתב לאסור השיט מכונות אלו כרוכות בנ המעשה אומן שהיה כר רבינו ח"ב (עמ' קכ"ב) נ כסברת החוט שני וע" בפסקי הגר"מ פיינשטי וע"י שלחן שלמה שגם מונח במכונה, והאדם ד 50. כ"כ בחוט שני פ שליט"א, וחילם מהא ד אומן, אך מאחר שאין ה

7 ← **כב.** [י"א⁵⁰ המלאכה הכרוכה במעשה אומן, אך אין לזה תוצאה, וכגון

דע טכני מוגדרת

נהיגה ברכב, לא חשיב מעשה אומן.]

במעשה בצורות

לאסור בזה, דחשיבות המלאכה הוא מצד שנמסר לאומנים ע"י הערה הקודמת והערה 55 בשם התורה^ד, ולכן כיון שבנידו^ד כל א' יכול לעשותו לכאור' אינו מוגדר כמלאכה חשובה. ועי' משנ"ב סי' תקמ"ה סק"ב שהביא מהא"ר דלהעביר דיו על אות שנמחק ורישומו ניכר אינו נחשב כמעשה אומן, ומבו' דאע"פ שע"י שרישומו ניכר הרי הוא כותב כתב יפה כאומן, מ"מ כיון שעצם הפעולה אינו מצריך אימון ידיים א"א לאוסרו לא מדין טרחה ולא משום מלאכה חשובה, וכן מצינו במשנ"ב סי' תק"מ סק"ח, שאע"פ שאסור לסתום סדקים שבגג בכלי אומנות, מ"מ מותר לסתום ביד ורגל יפה כעין שעושין בכל אומנות. ונמקורו במוע"ק יא ע"א] הרי דלא איכפת לן בתוצאה אומנתית, כל שנעשה ע"י מעשה הדיוט, וכ"כ באשל אברהם (בוטשאטש) תנינא סי' תקמ"ה דלחתום בחותמת לא נחשב מעשה אומן.

זוד איסור להמאירי אכה, והרי ל א' יכול ב ע"י הערה עדיין אין זב כמעשה עשה אומן זכאר משה קצת סיוע יא אומנות ייון שמצוי שיותר קל יתר אנשים דסו"ס רק ולק דשאני על כתיבה, ך להרכיבו מאחר שזה

ולכן מותר להרפיס ולצלם ציורים אומנתיים במועד. ועי' בא"ר סי' ת"ס סק"ו שהביא מספר אמרכל (לפינו ליחא) דאסור לאפות לחמים בדפוס עם ציורים בחוה"מ, ועי' בפרק ח' הערה 38 שכתבנו שאין כוונתו מדין מעשה אומן, אלא משום דס"ל דאין זה נחשב צורך המועד, ומהאי טעמא גם הקלדה במחשב נחשבת מעשה הדיוט, וכש"כ בפסקי הגר"מ פיינשטיין ז"ל בסו"ס זכרון שלמה (אות ל'), וכ"כ בשש"כ פרק ס"ו הערה ר"ט בשם הגרשז"א ז"ל, ועי' בתיקונים ומילואים שהוסיף כי רק המהירות הוא האומנות^ו וכוונתו דכיון דכולם יכולים להקליד, ועדיפות האומן היא רק בזה שיכול להקליד יותר מהר אין זה מחשיבו כמעשה אומן וכ"כ להלכה בפסקי הגריש"א שליט"א בקובץ מבקשי תורה חוה"מ סי' ק"ו (אות פ"ב). [אך שם משמע דטעמו משום דאינו נחשב ככתיבה וע"ש אות ע"ז] וכחוט שני פרק י"ט (אות ו') ובפרק ג' (אות ב'). אולם דעת הגר"י קמינצקי ז"ל, שמעשה אומן תלוי בתוצאה ולא במעשה, ולכן אסר להקליד במכונת כתיבה, ולצלם במצלמת פולירוויד. (עי' זכרון שלמה בסוה"ס בפסקי הגאון ז"ל אות י"ג)

נצם תיקון מחשיב כל ן כ"א יכול

ועי' חוט שני הל' חוה"מ פרק ג' שאע"פ שהתיר מעשה הדיוט שיש בה תוצאה אומנתית, מ"מ כתב לאסור השימוש במכונת צילום וכדו' מדין מעשה אומן. וטעמו, שכיון שהרכבת מכונות אלו כרוכות במעשה אומן, נמצא שהאדם ע"י שלוחץ על הכפתור הרי הוא גומר המעשה אומן שהיה כרוך בהדפסת דף זה, וחשיב כחלק מהמעשה אומן, ע"ש. ועי' באורחות רבינו ח"ב (עמ' קכ"ב) בשם החזו"א דשימוש במצלמה כרוך במעשה אומן, ומשמע דס"ל כסברת החוט שני וע"ע בשלחן שלמה סי' תקמ"ה בהערה בשולי הגליון אות ד', אולם בפסקי הגר"מ פיינשטיין ז"ל שבסו"ס זכרון שלמה (אות ל"א) התיר לצלם מצלמת פולירוויד, ועי' שלחן שלמה שגם דעת הגרשז"א ז"ל דאין זה נחשב מעשה אומן, כיון שהאומנות כבר מונח במכונה, והאדם המפעילה אינו עושה שום מעשה אומן. L

ד טרחה או ן בנידו"ד, זה ג"כ אין

50. כ"כ בחוט שני פרק ג' (אות ג') ובשלמי תודה סוכות סי' ע"ח בשם הגראי"ל שטיינמן שליט"א, וחילם מהא הנהגו לנהוג ברכב במועד, וכן לנגן בכלי שיר, ולא החשיבוהו כמעשה אומן, אך מאחר שאין הסברא מוכרחת, וגם אין לזה ראייה מבוררת, לכן הקפתי הסעיף בחצי

הדפסה וצילום והקלדה

מלאכה הנעשה ע"י מכונה שהורכבה ע"י מעשה אומן ומבצעת מעשה אומן

76 כג.

אדם שאינו אומן יכול⁵¹ לעשות גם מלאכת אומן, אם עושה אותה כדרכו, דהיינו⁵² בצורה שנעשית ע"י אנשים שאינם אומנים. [ע"י פרטי

הדין בהערה] L

ריבוע. [וע"ע לעיל הערה 44]

51. שו"ע סי' תקמ"א ס"ה שהדיוט תופר כדרכו.

גדר הדיוט

והנה בגדר הדיוט ע"י מוע"ק י' ע"א שלענין תפירה נחלקו בו אמוראי, "דבי ר' ינאי אמרו כל שאינו יכול להוציא מלא מחט בב"א", [וע"ש שיטה לתלמיד הר"י מפאריש דהיינו שאם רוצה לעשות התפירות ישירות אינו יכול לעשות יותר מתפירה א' בפעם א'] "ור' יוסי בר חנינא אמר כל שאינו יכול לכוין אימרא בחפת חלוקו", [היינו הבגד שהיה דרכם לתפור בשפת החלוק ואינו יכול לתפור בשוב אלא במקום א' מקצרו ובמקום א' מרחיבו] ודעת הרמב"ם ז"ל בפ"ז מהל' יו"ט ה"ה, דמר אמר הדא ומר אמר חדא ולא פליגי, ולכך כתב שם וז"ל, "מי שצריך לו בגד וכו' אם היה הדיוט ואינו מהיר באותה מלאכה הרי זה עושה אותה כדרכו", ע"כ. ומבו' דכל שאינו מהיר באותו מלאכה והיינו בין שאינו יכול להוציא מלא מחט, ובין שאינו יכול לכוין אימרא, הרי הוא הדיוט. [כ"כ הבי' בדעתו, אולם ע"י שעה"צ סי' תקמ"א ס"ק כ"א. וע"ש ב"י מה שהביא כרי"ו בדעת הר"ף וצ"ב, דלהדיא מבו' כרי"ו שאין מחלו' לדינא בין הר"ף והרא"ש.] אולם דעת הרא"ש בפ"ק דמוע"ק סי' ט"ז דהני אמוראי נחלקו, ולהלכה מחמירים כתרומיהו, ע"ש. וע"י שו"ע שהעתיק ל' הרמב"ם ז"ל ומשמע דנקטי' לקולא שכל סימן מהני, אולם ע"ש ביאור הגר"א דדעת השו"ע כהרא"ש דמחמירים כתרומיהו, וכן פסק שם במשנ"ב ס"ק י"ד. וצ"ב מהו יסוד המחלו' בין הני אמוראי דמהו המעליותא של סימן א' על השני.

שיטת הביה"ל שלא הותר הדיוט כדרכו אלא כשיש שינוי מאומן

ולכאו' נר' בזה דיעו' בביה"ל (ד"ה ואם היה אומן) שכתב וז"ל, "ונ"ל דלענין הדיוט תופר כדרכו לא התירו במנעלים והטעם אפשר דשם בהדיוט שיצטרך לתפור אחת אחת ולא כמלא מחט כאומן זהו גופא הוא שינוי משא"כ במנעלים אף האומן צריך לתפור אחת אחת ממילא אין כאן שינוי וכו'", עכ"ל. [וע"ע דיעו' דשי"י כתי"י ושיטה לתלמיד הר"י מפאריש ועוד שכתבו דק בבגדי צמר הדרך לאומן לתפור ע"י שממלא החוט בב"א, ולא שמענו שבבגדי פשתן אסור להדיוט לתפור כדרכו. אולם ע"ש בשיטה שכתב דע"כ לא פליגי דבי ר' ינאי וריב"ח דמלא מחט הוא בבגדי צמר ואימרא בחפת חלוקו הוא בבגדי פשתן, ע"ש. וא"כ למאי דקו"ל דפליגי וצריך ב' הסימנים ע"כ דשתיהם בבגדי פשתן וצמת] ולכאו' צ"ב, דהרי לריב"ח דתלוי אם יכול לכוון אימרא, הרי ליכא שינוי באופן העשייה ואפ"ה מותר, והנר' בזה דלדעת הרא"ש ודעימיה נחלקו דבי ר' ינאי וריב"ח ביסוד הדין הדיוט תופר כדרכו, והיינו דלריב"ח גדר הדיוט היינו מי שאינו יכול לעשות תפירה ישרה, וזה גופא השינוי של הדיוט שתופר תפירה לא אומנת, ואילו לרברי ר' ינאי עיקר השינוי של הדיוט הוא במעשה תפירה, והיינו אפי' אם ע"י שתופר א' א' יכול לעשות תפירה ישרה, מ"מ כיון שעושהו כהדיוט הרי זה שינוי ומותר. ונמצינו למיידים לפי"ז דכדבר שאין

21

כד. גם אומן יכול⁵³ תפירה נאמרו⁵⁴ ב' אונ ואחת למטה, ויש לעו

שינוי בעשייה של הדיוט ג איטית להגיע לתוצאה אומ אומנתית אז תלוי במחלו' ואסור. וא"כ יוצא לפי זה ז להדיוט לתפור כדרכו ולא ולא פליגי, ועיקרו תלוי אם הוא וכ"מ שם ברמב"ם שגם בבנין ז חקמ"ד סק"ו שנקט להלכה שגם וע"ע מילואים סי' ז']

52. ע"י הערה הקודמת ז בב' תנאים, הדא שאינו יכ בעשייה שלו שאינו כעשיין בירי אסור מ"ט מעשה אונ הפי' אמאי לא שרינן לעשור מכליב [נ.ב. וה"ה דיש להקשוו לילך ערום ולהכי עבדו רבנן וכו', וכ"כ בחי' הריטב"א ז שלא הבין כן בכונת הרמ"ה, ע" לשנות או להדיוט לעשות בענין אחר. אולם יעו' ברא' של שנוי וכן מבו' בתרוה"ז וכש"כ בשו"ע סי' תקמ"ה כ חינוך מצוה שכ"ג דמבו' ד מילואים סי' ז']

53. שו"ע סי' תקמ"א ס דהו"ל מעשה הדיוט ולכן מדין שינוי, וכן מבו' להדיא מדין שינוי. וכן מבו' בתרוה בכל התורה, וע"י מילואים נ

22

כד. גם אומן יכול⁵³ לעשות מלאכת אומן אם עושה אותה בשינוי, לענין תפירה נאמר⁵⁴ ב' אופני שינוי, עשיית תפירות רחבות ותפירה אחת למעלה ואחת למטה, ויש לעשות ב' השינויים [ולענין שאר הדברים עי' בהערה].

שינוי בעשייה של הדיוט לא מהני אלא השינוי בתוצאה, ולכן מי שביכולתו אפי' בעשייה איטית להגיע לתוצאה אומנתית אסור לכו"ע דדינו כאומן, ומי שאינו יכול להגיע לתוצאה אומנתית אז תלוי במחלו' דבי ר' ינאי וריב"ח, ולדידן דמחמירים כתרומיהו דינו כאומן ואסור. וא"כ יוצא לפי זה דרק בתפירה שיש שינוי באופן העשייה בין אומן להדיוט מותר להדיוט לתפור כדרכו ולא בשאר מלאכות. נאכל להרכיבם ז"ל דס"ל דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, ועיקרו תלוי אם הוא מהיר באותו מלאכה, א"כ ה"ה בשאר מלאכות אמרי' ההדיוט עושה כדרכו, וכ"מ שם ברמב"ם שגם בבנין אמרי' שהדיוט בונה כדרכו, וא"ש שהשו"ע הטמיט. אולם יעוי' בא"ר סי' תקמ"ד סק"ו שנקט להלכה שגם בבנין אמרי' ההדיוט בונה כדרכו, ע"ש. ולכאוי' דזה לא כמבוי' בביה"ל הנ"ל. וע"ע מילואים סי' ז'.

52. עי' הערה הקודמת שביארנו דלשיטת הביה"ל לא הותר להדיוט לעשות כדרכו אלא בב' תנאים, חדא שאינו יכול להגיע לתוצאה אומנתית גם אם יעשה איטי, וגם שיש שינוי בעשייה שלו שאינו כעשיית אומן, ע"ש. והנה יעוי' מוע"ק י' ע"ב, "אמר ר' חסדא קיטורי בירי אסור מ"ט מעשה אומן הוא", וע"ש שיטה לתלמיד הר"י מפאריש וז"ל, "וא"ת לשני הפי' אמאי לא שרינן לעשות מלאכה זו ע"י שינוי כי היכי דשרינן לעיל בתפירה לאומן להיות מכליב נ.ב. וה"ה דיש להקשות לענין הדיוט שיהא מותר לעשותו כדרכו וי"ל דגבי תפירה אי אפשר לילך ערום ולהכי עבדו רבנן תקנתא אבל הכא כיון דאפשר בלא"ה לא עבדי בהו רבנן תקנתא וכו'", וכ"כ בחי' הריטב"א שם וברבינו ירוחם בשם הרמ"ה. [אולם עי' פמ"ג סי' תקמ"א א"א סק"ה שלא הבין כן בכונת הרמ"ה, ע"ש וצ"ע]. ונמצאנו למידים לפי דבריהם דכל מה שהתירו לאומן לשנות או להדיוט לעשות כדרכו במעשה אומן אין זה אלא קולא בתפירה משום שא"א בענין אחר. אולם יעוי' ברא"ש פ"ק דמוע"ק ס"ו דמבוי' דגם לענין חפירת בורות שייך ההיתר של שנוי וכן מבוי' בתרוה"ד סי' פ"ז לענין כתיבה, ואף דלא קי"ל כהתרוה"ד לענין כתיבה וכש"כ בשו"ע סי' תקמ"ה ס"ז, מ"מ לאו משום האי סברא הוא ע"ש שעה"צ ס"ק מ"ט. וע"ע חינוך מצוה שכ"ג דמבוי' דבשאר מלאכות חוץ מכתובה מותר להדיוט לעשות כדרכו, ועי' מילואים סי' ז'.

53. שו"ע סי' תקמ"א ס"ה, וטעם ההיתר משמע במאירי מוע"ק י' ע"א שהוא משום דהו"ל מעשה הדיוט ולכן מותר אע"פ שהוא אומן, אולם ברבינו ירוחם מפורש שהתירו מדין שינוי, וכן מבוי' להדיא בירושלמי דלדעת ר' ינאי מותר לאומן לתפור א' א' וע"כ שזהו מדין שינוי. וכן מבוי' בתרוה"ד שהתירו לאומן לכתוב ע"י שינוי באחיזה העט כיון דהוי שינוי בכל התורה, ועי' מילואים סימן ז' שהארכנו בזה.

דעת ראשונים
שלא הותר
אומן בשינוי
אלא בתפירה

¶ כה. שינוי בצורת החזקת המחט שאינו משפיע על התפירה עצמה לא⁵⁵
חשיב שינוי.

ביאור ב' גרדי
שינוי בתפירת
אומן

54. שו"ע סי' תקמ"א ס"ה, ומקורו במוע"ק י' ע"א דנחלקו בזה אמוראי, דר' יוחנן ס"ל דאומן עושה תפירות רחבות, ורבה בר שמואל ס"ל שתופר כשיני כלבתא והיינו תפירה עקומה שאחת למעלה וא' למטה, ועי' ברבינו ירוחם נ"ד ת"ה דמדברי הרי"ף והרמב"ם ז"ל נר' דלא פליגי, ומר אמר חדא ומר אמר חדא וכל שינוי מהני, אולם ברא"ש סי' ט"ז נקט דפליגי וכיון דלא איפסק הילכתא כמאן צריך להחמיר כתרומייהו. וכ"כ במרדכי סי' תתמ"ד, וכן נפסק בשו"ע. ויש לעיין מהו יסוד המחלו' בזה, ומאיזה טעם יועיל שינוי א' יותר מהשני. ויעוי' במאירי שכתב וז"ל, "והאומן מכליב והכלכה זו פי' בגמ' מפסיע ר"ל שהוא תפירה דרך דלוג ותפירת עראי וכו' ופירשו עוד בהי כלבתא ר"ל תפירה שאין האומן מכוין בה לעשותה כהוגן ונעשית התפירה כעין שיני הכלב אחת למעלה ואחת למטה וכו'", ע"כ. [ועי' רש"י כת"י] ונר' בכיבור הדברים, דהנה אומנות התפירה כוללת ב' דברים, חדא שתופר תפירה ישרה, וגם שתופר באופן שיחזיק לימים רבים, ולכן נחלקו בזה הני אמוראי במה נאמר החובת שינוי, דלמ"ד מפסיע והיינו שעושה תפירה דרך דילוג ותפירת עראי, ס"ל שעיקר השינוי הוא בזה שעושה התפירה באופן עראי, ולמ"ד שינוי כלבתא דהיינו תפירה עקומה, ס"ל שעיקר השינוי הוא בזה שאינו עושה תפירה ישרה, ולהלכה צריך לעשות ב' השינויים. וא"כ ה"ה לכל מעשה אומן השינוי צריך להיות בב' דברים, דהיינו שיהא עשייה עראי וגם שלא יהי' מכוון ומדוקדק. [ועי' בהערה 52 שהבאנו מכמה ראשונים שהקולא דאומן מכליב נאמר רק בתפירה משום שא"א בענין אחר] ולענין מכונת תפירה עי' לק' פ"ד סעיף כ"ח.

חילוק בין
מלאכת
תפירה
לכתיבה

55. רמ"א סי' תקמ"א ס"ה, ומקורו בתרוה"ד סי' פ"ז, ועי' ש טעמו דאע"ג דלענין כתיבה מועיל שינוי זה וכמבוי' בדרשות מהר"ח או"ז, מ"מ בתפירה לא מהני דכתיבה אינו מעשה אומן כ"כ כמו תפירה, דמלאכת כתיבה שכיחי טפי דידעי בה בני אדם וכדאמר' בחולין ט' ע"א דת"ח צריך שילמד כתב. [והיינו דאע"פ שאין זה כחמת שלתפירה צריך יותר אימון ידיים מכתובה, אלא משום דבכתיבה יש יותר אנשים שמתאמנים בה, אפ"ה ס"ל לתרוה"ד דכיון דיסוד איסור מלא' אומן הוא משום שהוא מלאכה חשובה עי' הערה 42, לכן כל שבפועל יש הרבה שיודעים אומנות זו, לא חשיב כ"כ מלא' אומן.] לכן לגבי תפירה צריך שינוי יותר חשוב, והיינו שיהי' שינוי בתוצאה ולא רק במעשה. [ובשלחן עצי שיטים מלאכת תופר ס"ג כתב, שהחילוק בין כתיבה לתפירה הוא משום דמלאכת כתיבה משפיע שינוי באחיזת העט על יופי הכתב משא"כ בתפירה. ע"ש.] אולם להלכה לא קי"ל כהתרוה"ד, וס"ל דגם לענין כתיבה לא מהני שינוי זה וכדנפסק בשו"ע סי' תקמ"ה ס"ז, ועי' משנ"ב ס"ק מ"ג ושעה"צ ס"ק מ"ט, דכיון דאין שינוי זה של אחיזת העט מגרע בטרחה אלא אדרבה מוסיף בטרחה לכן לא מהני, ע"ש.

כו. מלאכה שהיא
מלאכה, אבל אם עש
הדיוט י"א⁵⁷ דאסור
כז. אין לעשות⁵⁸ נ
וניכר שהיא נעשית
המועד בפרהסיא כל

56. עי' רמב"ן בפסקי:
שהוא מעשה הדיוט, וכ"כ
57. עי' ביה"ל תקמ"ה
נחשבת מעשה הדיוט מ'
לכתיבותיהם, נחשב למענ
יש לו על מי לסמוך, ע"ש.
58. משנ"ב סי' תקל"ז
ולכאו' הדברים תמוהים
בצורך המועד אלא כאומ
ס"ה, ושי' המרדכי יחידא
המג"א בס"י תקל"ג סק"ט
מותר לכנות לו סוכה גדולה ו
גי"כ לא מותר רק בצנעה מ"מ
תקל"ג ס"ה, "עכ"ל. והו"ד בבי
לכו"ע בעיני ניכר וידוע
אומנים חשיב שפיר כניכ
מותר לעשותו גם בפרהסי
יעקב הנ"ל ל"מ כן, וצ"ע.
59. הנה לענין אבל מ:
או"ח סי' שט"ז שנקט דאנ
חיה"מ] ובדעת קדושים כו
טוטר"ד ח"ב סי' רי"ז דבפני בנ
60. עי' פרק י"ב סעיף

במלאכת הבערה שלא לצורך יו"ט (עיי"ש לגבי עשיית מאלץ ויין שרף).

ולצד קולא מוכא מחי הריטב"א והמאירי שהבערה הותר מכללו בחוה"מ ומותר אף שלא לצורך כלל, וממילא שכל שכן כיבוי שלא לצורך (דהוא נמי משאצל"ג) [ואולי תלוי במה שאחז"ל הבערה 'ללאו' יצאה (מכלל אזהרת לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת)], וכמדומה שנתקבל ונתפשט כשיטת המקילים בזה.

ועמ"ש"ב עוד מזה בתשו" סי' ט"ב בנוגע להנהיג אוטו בחוה"מ למגני (כגון להתלמד גרידא) מצד מלאכת הבערה (קאמבאסטשעניס) הנעשית כדי להפעיל המכונה. ומה שכתבנו בסי' י' אי מלאכת הוצאה שלא לצורך כלל אסורה בחוה"מ.

***

סימן ט"ב

שאלה - מהו להנהיג 'אוטו' בחוה"מ למגני ושלא לצורך המועד כלל (כגון להתלמד איך להנהיג אוטו) או שהניח אוטו שלו רחוק מביתו ועתה רוצה להביאו סמוך יותר (בשביל אחר המועד). ובתוכה יבואר דין "הבערה" בחוה"מ שלא לצורך המועד כלל.

תשובה - מן הראוי למנוע, והמיקל יש לו על מה לסמוך [ופשוט שבנסיעה להתענג, או לטיול וכו' דשפיר דמי]. לכאורה תלוי במה שהבאנו בסי' הקודם וכן בפסקי ההלכות מחלוקת אחרונים אי הבערה (וכיבוי) הוא מכלל מלאכות האסורות במועד (ואסור להדליק או לכבות הגאז, או העלעקטערי שלא לצורך המועד), או דילמא הותרה לגמרי מכלל מלאכת חוה"מ, שבס' עמק ברכה, ובהגש"פ מועדים והמנים (דף קמ"ב) מקילים לגמרי בזה, וממילא שכל שכן כיבוי,

אבל יש שאין מחלקים בדבר שהבערה דמי לשאר הל"ט מלאכות שכולן אסורות בחוה"מ, וכן מביא בס' אשה"א (ג"ח) משם בעל קות"ש ז"ל [ואולי תלוי במה שאחז"ל הבערה 'ללאו' יצאה (מכלל אזהרת לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת)], וכמדומה שנתקבל ונתפשט כשיטת המקילים בזה. L

להתלמד להנהיג אוטו. ולכאורה בהנ"ל נמי יהא תלוי להתלמד להיות נהג אוטו בימי חוה"מ, וכן לנהוג טעקסי או קאר-סערוויס שלא לצורך המועד (מלבד השאלה של הרווחת שכר בחוה"מ) [ולא דמי למה דמבואר ברמ"א (סי' תקל"ו ס"א) דמותר לרכוב בחוה"מ אפילו שלא לצורך כלל (כל שאין מתקן כלי הרכיבה) היינו טעמא משום דברכיבה שבזמניהם לא היה מקושר שום מלאכה, משא"כ רכיבה דידן שמקושר עם מלאכת הבערה (ולהחזו"א משום בנין ככל הפעלת כלי עלעקטערי)].

ויותר נראה שאף להמקילין בהבערה אסור בנידון שאלתינו כיון שבהנהגת אוטו יש בה נמי משום הפעלת המכונה (המאשי"ן) דאסור להחזו"א משום מכה בפטיש, או משום בונה [אלא שלענין הבערת גפרור הבאנו בפסקי הלכות פ"ג אות ה' ואות ח' שיש מקילים אף שלא לצורך משום שאין בו טורח כלל, ויש מקילים נמי מה"ט בהדלקת וכיבוי האור (העלעקטער)], מיהו לכמה פוסקים בכלל לא נקטינן כהחזו"א, וליכא בהפעלת מכוניות משום מכה בפטיש או משום בונה עמ"ש"כ בקו' העלעקטער שבשו"ת נשמת שבת ח"ו סי' י"ב (ובשבת איסורו רק משום הבערה, שכאמור יש מקילים בו בכללו בחוה"מ), אלא שקשה להכריע כנגד החזו"א, וכתבנו כמה פעמים בתשו' נשמת שבת דבמידי דאורייתא יש להחמיר כוותיה דהחזו"א (כגון בביהש"ש, וע"י קטן) אבל במידי דרבנן (כגון בנוגע אמירה לעכור"ס) יש לסמוך על החולקים, וא"כ הכא יהא תלוי אי מלאכת חוה"מ הוא מדאורייתא, או רק מדרבנן.

ובעיוני באחרוני זמנינו מחמירים בזה ע' (א"קז) מביא משם בעל קוה אשה"א) ובס' מועדים זמנו ובס' חוט שני (פ"ח) ובס' רכ"ד) [מלבד אם הוא י המועד], ויותר מזה בקובץ מ' ע' כ"ב) משם הגרשו"א נהג גוי אסור לנסוע עם נ' באיסור עשיית מלאכה בחו לא שהוא פועל שאין לו פ בשו"ת באר משה (ח"ז סי השנה הוא טרוד ואי אפט והוא צריך לזה מאוד ל (להנהיג במקום שאין אחבו כדבר האבד עיי"ב, קשה שיהא צריך לזה מאוד לפר זמן להתלמד כל השנה, רק חוה"מ [ושם בס' צ"ט סו הבערה בחוה"מ מותר אפי וכן מביא בס' מראות יחזק משם בעל עמק התשובה, לדבר, ואולי רק באופן ה' מקודם כהרבה שיעורים כיצד לנהוג, והוא חושש ג בחוה"מ יפסיד מה שלמד האבד (מה שכבר הוציא מנ משה שם מתיר

ובשו"ת באר משה שם להתיר לכבות ע שהוא משאצל"ג, ואין בו מעשה הדיוט, ומכלל מ יעו"ש, הרי כמה צדדי היו ומשמע שבלא"ה היה או דהבערה שלא לצורך; שהחמיר כ

ש"ג מקדש ישראלי
מורה נבוכים דין באורחות חיים

ובעיוני באחרוני זמנינו ראיתי שהרבה מחמירים בזה ע' בשו"ת אבני ישפה (א"קז) מביא משם בעל קות"ש ז"ל (ומשמו בס' אשה"א) ובס' מועדים וזמנים (ח"ד סי' ש"ב), ובס' חוט שני (פ"ח) ובס' שש"כ (פס"ו הג' רכ"ד) [מלבד אם הוא לטיוול דחשיב צורך המועד], ויותר מזה בקובץ קול התורה (חוברת מ' ע' כ"ב) משם הגרשז"א שאם יכול ליסע עם נהג גוי אסור לנסוע עם נהג ישראל שמכשילו באיסור עשיית מלאכה בחוה"מ למגני (פי' אם לא שהוא פועל שאין לו מה לאכול), ומה שכ' בשו"ת באר משה (ח"ו סי' י"ג) להקל אם כל השנה הוא טרוד ואי אפשר לו ללמוד לנהוג, והוא צריך לזה מאוד לפרנסתו שיש להקל (להנהיג במקום שאין אחבנ"י דרים שם) דהו"ל כדבר האבד עיי"ב, קשה לצייר מציאות כזה שיהא צריך לזה מאוד לפרנסתו, ושלא יהיה לו זמן להתלמד כל השנה, רק לכוון מלאכתו לימי חוה"מ נושם בס"י צ"ט סתם להיתר לפמשכ"ש דהבערה בחוה"מ מותר אפילו שלא לצורך כלל], וכן מביא בס' מראות יחזקאל (ע' רצ"ה) להיתר משם בעל עמק התשובה, ולא כ' שום טעם לדבר, ואולי רק באופן השאלה שכבר השתתף מקודם בהרבה שיעורים של הדרכות מעשיות כיצד לנהוג, והוא חושש שאם לא ישתתף בהם בחוה"מ יפסיד מה שלמד כבר, ובוהו הוי כדבר האבד (מה שכבר הוציא ממון עליו) ובשו"ת באר משה שם מתיר נמי בכה"ג. L

ק **ובשו"ת** באר משה שם (ח"ו סי' פ"ז) נדחק להתיר לכבות עלעקטער שלא לצורך, שהוא משאצ"ג, ואין בו שום טירחה, וההא מעשה הדיוט, ומכלל מלאכת הבית בעלמא יעו"ש, הרי כמה צדדי היתר הוצרך כדי להתיר, ומשמע שבלא"ה היה אסור, ועל כרחין צ"ל דהבערה שלא לצורך אסורה באמת, וצ"ע שהחמיר כל כך.

מידו לעומת זה יש מקילים דמלאכת הבערה מותר לגמרי בחוה"מ, ויש מקילים מחמת שאין בהנהגת אוטו שום טירחה ואינו מעשה אומן (למי שכבר הרגיל להנהיג אוטו) וכמו שכ' שם בשו"ת באר משה (ובס"י צ"ט) והובא נמי בס' חוה"מ כהלכתו (ד"סט"קסג), וגם שיש צד לומר דכל כה"ג חשיב מעשה אומן ע' מה שכתבנו סי' א', וע' בס' הלכות חג בחג (ג"כג).

ויש המתיר כשהוא צריך לילך למקום רחוק וחושש שיחלש ע"י הליכה ברגליו דאו חשיב צורך הגוף, או כשרוצה לנסוע כדי לילך לאכול במקום אחר, וקשה לו ההליכה ברגל דחשיב צורך אוכ"נ, עוד סברא להתיר דהרגיל בהנהגת אוטו אצלו ההנהגה הוא דבר שאין בו טירחה כלל, ויש מקילים בכה"ג מלאכת חוה"מ (עמש"כ בפסקי ההלכות פ"ג ופ"ד אות ג'), ומשם בעל אגו"מ ז"ל (בס' זכרון שלמה אות ו') דבזמנינו מותר להנהיג אוטו אפילו למקום סמוך, שיכול לילך לשם ברגליו שהכל רגילין ברכיבה במכונית, ומתענגין בזה יותר מהליכה ברגליו.

ופשוט דלטיול מותר, וכן סתם כדי ליתן רי"ד לצאצאיו, אף שאצלו אינו תענוג כלל, דזהו מצרכי המועד לשמח את ילדיו.

ופשוט דבעיירות שיש חוקי תנועה שבימים מסויימים אסור להחנות (פארקין) אוטו שלו בצד מסויים של הרחוב, והעובר על זה מקבל קנס (טיקע"ט בלע"ז) על זה דשפיר דמי (להנחותו בעבר השני) דחשיב כדבר האבד. L

7 • וב' בס' חוט שני (ע' קפ"ד, לאחר שכ' שימנע מלכבות גפרור דולק שלא לצורך) שמותר לכבות אורות העלקטעריים שבבית, חדא דלהניחו דולק שלא לצורך הוי כמאבד ומכובז ממון בידיים ומותר, אף בדבר שאין בו אלא הפסד מועט, ועוד דבלא"ה ימנע מלהדליק האורות (פי' והתירו סופן משום תחילתן).

ה דמי
זוה"מ,
קות"ש
'ללא'
בכל
נתקבל

ל נמי
נ אוטו
:רווי"ס
:רווחת
ברמ"א
אפילו
יכיבה)
א היה
דידן
משום

אסור
טו יש
דאסור
כונה
בפסקי
ים אף
יש
האור
ל לא
משום
בקו'
י י"ב
ור יש
הכריע
נשמת
כוותיה
אבל
ס יש
לוי אי
דרבנן.

• ועדיין יש לעיין מהו להנהיג אוטו כדי להרוויח ממון שלא לצורך המועד כלל, אף את"ל דמצד הרווחת ממון (שכר מועד) יש היתר כשהוא בדרך הכלעה עם הוצאת הדלק וכדומה (ועפ"ג רס"י תקל"ו).

שהיו צדיקים שנמנעו לנסוע בדרך בחוה"מ ודע שיש צדיקים שהחמירו על עצמם שלא לנסוע כלל בחוה"מ (לא בעגלה, וכל שכן לא באוטו) ע"פ המקובל מעשה רב מהמגיד הגדול ממעזריטש זי"ע, שנענש שנתפרסם בקרב הארץ על שנסע במועד שלא לצורך חשוב, כמובא בס' רחמי אב, וכ"ה במנהגי קומרנא ומנהגי ספינקא שבחוה"מ לא היה נוסעים, וכן נהגו הגה"ק צדיקי בית וויזניץ ז"ל.

***

סימן ט"ג

שאלה - מהו להפעיל מאשיין (שאינ בו דבר הבוער) שלא לצורך המועד (רק כדי להתלמד וכדומה).

תשובה - נתפשט להקל, והמחמיר תע"ב. לכאורה הדבר תלוי

במחלוקת החזו"א ודעימיה אם יש בהפעלת מאשיין משום איסור בונה ומכה בפטיש (ותיקון מנא) דאורייתא כמו דס"ל להחזו"א או לא, דאת"ל כן מסתבר לאסור בחוה"מ שלא לצורך, אבל להתחלקים עליו וסוברים שאינו אלא מדרבנן משום מוליד כחחדש (עמש"כ בשו"ת נשמת שבת ח"ו קו' עלעקטעריק סי' י"ב) יתכן לומר דאינו אסורה בחוה"מ, עוי"ל דתלוי במה שכתבנו בס"א א' אם איכא איסור מלאכה בלא שום טירחה, וכן בנידונינו שהמאשיין נפעלת בלחיצת כפתור גרידא. גם י"ל דתלוי אם מלאכת חוה"מ מה"ת או מדרבנן.

ולמעשה כמדומה שנתפשט להיתר.

***

סימן י'

שאלה - אי מחוייב לרוקן כיסי בגדיו בחוה"מ כשעומד לצאת לרה"ר (כמו שמחוייב בשבת ויו"ט) כדי שלא להוציא שלא לצורך (כלל).

ובתוכה יבואר אם בחוה"מ נוהג איסור "הוצאה" כשהוא שלא לצורך המועד כלל.

תשובה - המנהג להקל, ומן הנכון להחמיר ברה"ר דאורייתא

(שס"ר בוקעין בו בכל יום). תלוי במחלוקת אי הוצאה שלא לצורך כלל אסורה בחוה"מ, שהאחרונים מכיאים מהריטב"א והמאירי (מ"ק יח): שמבואר בדבריהם שמותר לגמרי (שהוצאה מלאכה גרועה הוא), וכ"ה בישועות יעקב (סי' תרכ"ט) ובשו"ת בנין שלמה (ח"א סי' י"ד) וכן מביא בס' שש"כ (סח"כ"ק) משם הגרשז"א [וכזה בס' חזו"א (סוס"י קל"ה) ד"ה רא"ש, מטעם דאין בזה עמל וטורח (וצ"ל דכיון שהוצאת מחט או נייר מכלל מלאכת הוצאה, ואין לאסור זה משום שאין בו טורח, שוב לא נוכל לאסור הוצאת משא כבידה מחמת איסור הוצאה), אלא שע' להלן משמו].

אבל בס' עמודי אור (סי' ל"ה) כ' לאסור (למ"ד מלאכת חוה"מ אסור מה"ת, אע"פ שאין בו טרחה), וכן יוצא מהמ"ב בבה"ל (רס"י תקל"ו) שדן אם נוהג איסור מחמר בהוצאת משא ע"ג בהמה בחוה"מ, ועיי"ש לגבי רה"ר דידן [דבבה"ל שם (ד"ה ומותר) שכ' דאף שכ' בב"י דמותר לרכוב ע"ג בהמה משום שאינו אלא שכות, ממילא ד'לחמר' אחר בהמתו (דביו"ט הוא מלאכה דאורייתא) יהא אסור בחוה"מ (א"כ יוצא דנוהג איסור הוצאה בחוה"מ), ובכלל זה להוציא משא על גבי בהמה בחוה"מ, אלא שלמעשה מיקל לחמר אף ברה"ר משום ס"ס (שי"א שאף ביו"ט אין נוהג איסור מחמר, וי"א שאין מחמר

אלא ברה"ר דאורייתא: בזה"ו רה"ר דאורייתא ובחצר), וכן מביא בב שאין איסור מחמר וש ומש"כ הבי"י לחלוק כהכל"כו היינו רק לג' חרסי

וכ"י לאיסור מהח: רא"ש) וכן מו החזו"א (פי"ח אות ארחות רבנו (כ"שפ) כיסיו לפני שיצא נ (ח"ב ע' קי"ג) שהו בהוצאה שלא לצורך נקרא מלאכה שיש ב וע' מועדים וזמנים שיבח לדברי העמ לכרמלית מות

ולמעשה בפסקי הבאנו כ ליקוטי הלכות (סי' (ח"ו סוס"י ס"ח) ו קות"ש ז"ל, וע"ע כ או נדברו (ט"מא)), להקל, אבל ראוי ל תע"ב [אבל במקום מחמירים ואין סומכי

וצ"ע אי מותר ל כשיכול לה ומוצנע (והדבר יו

ודע שדעת הרי"ף ביו"ט מטענ הותרה נמי שלא לז (וכ"נ שיטת המחברו נקטינן כן אלא כרי